

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

ייצא תשב"ז (חלק א)

וַעֲתָה מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי

• ביאור ענין הצנת המקלות שלא היה בו שום ענין של רמאות • כל דבר שהוא במקומו ורשותו של רשע, נעשה שם מזוהם יותר. ולהיפוך כשהוא במקום ורשות הצדיק • טעם שהוצרך צאן יעקב להוולד בדרך נס מן השמים • התנהגות האב לטב או למוטב נחקק ונוכר בלב הבנים ובני בנים, ויש לו השפעה עליהם • זה נהנה וזה לא חסר פטור, ולבקש תשלומין הוא מדת סדום • גמרא: רְבָא פְּרָא גְבָרָא עִם סִפְרָא יִצִּירָא • לא רצה יעקב לדמות עצמו ללבן בשום ענין כלל • נשמות גדולות נולדים בהסתר מפני המקרה • צדיק דנפיש וכוותיה, אין כח הכשפים שולטים בו • צדיקים אין משתוקקים עבור עולם הזה או עולם הבא, רק על הרמת כבוד שמים והעמדת הכלל ישראל •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ד לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מגרב זיין רופט: 1-718-388-5519 | דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

לשון קדשו - קונטרס רפ"א

31 מינוט מתוך 70 זייער קלאר ****

לשון קדשו:

ארץ ישראל: 072-3275205

ענגלאנד: 0330-350-3110

פּעקס: 718-650-2970

פאר הערות דרוק 3

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך 286

צו הערן די רעקארדינגס.

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יואל גרינפעלד הי"ו (בר משה ונתן)

לאירוסים בתו - עב"ג החתן אהרן נ"י

בן הר"ר מרדכי וואלטער הי"ו

הר"ר שמחה בונם שווארטץ הי"ו

לנישואי בנו החתן אליעזר זוסיא נ"י עב"ג בת

הר"ר אברהם חיים יודא הכהן גליק הי"ו

הר"ר יואל גאלדבערגער הי"ו (בר דוד שמואל)

לנישואי בנו החתן יוסף נ"י עב"ג בת

הר"ר מענדל ראזענפעלד הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיזכו לזיווג רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• זיהם יעלו לזכרון •

נחמו נחמו

הרה"ח היה רבוק ברכיה"ק זי"ע בכל נימו נפשו

רבי חנני' יו"ט ליפא ז"ל בריון

בן הרה"ח ר' אברהם יעקב ז"ל

שבק לן חיים ז' כסלו תשפ"ד

המקום ינחם את כל המשפחה בתוך שאר אבילי ציון ירושלים

הרה"ח המופלג בתורה, פיור נתן לאביונים, רחום ומוקיר רבנו,
רבוק ומוקשר לרכיה"ק זי"ע, וזיכה את הרבים בהענקת דברי
תורתו ששמעו מפה קדשו כמה שנים לשובה

רבי שמואל ז"ל אבערלאנדער

ב"ר אליעזר ע"ה

נפטר י"ב כסלו תשע"ה

האשה החשובה והצנועה

מרת דבורה ב"ר מאיר נפתלי צבי ע"ה

אשת הרה"ח ר' דוד באש ז"ל

נפטרה י"ב כסלו תשמ"ב לפ"ק

האשה החשובה והצנועה, רבות עשתה למסדות רביה"ק זי"ע

מרת צירל ב"ר יחזקאל שרגא הלוי ע"ה

אשת הרה"ח ר' מאיר ישראל גאלדבערגער ז"ל

נפטרה י"ג כסלו תשנ"ט

KolSatmar.com

כה

קושיות ודקדוקים בענין הצאן של יעקב

לכסוף י"ד שנים אמר יעקב ללבן שִׁלְחֵנִי וְאַלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי

דערנאך ווי ער איז שוין דורכגעגאנגען די י"ד שנים [בבית לבן], האָט ער געזאָגט, - [ווען] ער האָט שוין געהאַט די קינדער, [וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר יִלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף, און] זיי זענען שוין געבוירן געוואָרן אַלע י"ב שבטים אויסער בנימין, - [אמר יעקב ללבן] (ל, כו) תָּנָה אֶת נָשִׁי וְאֶת יִלְדֵי אֲשֶׁר עִבְדָּתִי [אתה] בָּהֶן וְאַלְכָה. שִׁלְחֵנִי זאָלסט מִן אוועקשיקן, וְאַלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי (שם, כה), זאָלסט מִן שיקן.

כה

קושיא יב

ולבן לא רצה, ואמר לו יעקב אֶתָּה יָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר עִבְדָּתִי וְגו', וְעַתָּה מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבִיתִי און לְבֵן הָאֵט דאָךְ נישט געוואָלט, [וכמו שאמר] נְחֹשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי ה' בְּגִלְגָּלָה, האָט ער אים געבעטן ער זאָל בלייבן. שטייט אין פסוק [ווייטער], זאָגט ער [יעקב ללבן], אֶתָּה יָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר עִבְדָּתִי, דו ווייסט וואָס איך האָב פאַר דיר געאַרבעט. פִּי מַעֲט [אַשֶׁר] הָיָה לָךְ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לְרֹב, דו האָסט אַ ברכה געהאַט, דו האָסט אַ גרויסע ברכה געהאַט דורך מיר, דורך מייַן אַרבעט. וְעַתָּה מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבִיתִי, ווען וועל איך עפעס 'אויך' טון לביתי, פאַר מיר.

כט

ובביאור יתור תיבת 'גם' אֲנִכִּי, פירש רש"י, עכשיו אין עושיך לְצִרְכִּי אלא כְּנִי, וצריך אני להיות עושה גַם אֲנִי עִם כְּנִי

זאָגט רש"י (כדלהלן באות ל).

[דהנה] לכאורה איז דאָךְ איבעריג דער 'גם', [דהיה סגי לומר] וְעַתָּה מְתִי אֶעֱשֶׂה אֲנִכִּי לְבִיתִי, ווען וועל איך עפעס טון, [או שיאמר רק] מְתִי אֶעֱשֶׂה לְבִיתִי, ווען וועל איך עפעס טון פאַר 'מיר'. איך האָב דאָ געאַרבעט פאַר 'דיר' אַזויפיל יאָרן, ווען וועל איך עפעס טון פאַר 'מיר'. [אמנם] וואָס איז דער "גם אֲנִכִּי", איך אויך, און ווער נאָך.

ל

זאָגט רש"י^א [פֶּשֶׁט, שאמר לו] אַצינדערט טוען נישט פאַר מיר, פאַר מיינע צִרְכִּים, פאַר די שטוב, טוען נאָר 'די קינדער'. און 'איך' ברויך זיי אויך צו העלפן, זיי נישט לאָזן אַליין טון. [ולזה אמר מְתִי אֶעֱשֶׂה] גַם אֲנִכִּי, אַזוי טייטשט רש"י, [שאני צריך להיות עושה] גַם אֲנִכִּי לסעדס, איך ברויך זיי עפעס צו געבן אַ סיוע, איך זאָל נישט פאַרלאָזן אינגאנצן די צִרְכִּים - די צִרְכֵי הַבֵּית - אויף 'די קינדער'. 'איך' דארף אויך עפעס טון צו דעם, איך זאָל זיי עפעס צוהעלפן, גַם אֲנִכִּי, איך זאָל זיי מְסִיעֵ זיין. [און] ער מיינט מיט די קינדער [זאָל 'איך אויך' טון].

^א ברש"י (ל, ל): גַם אֲנִכִּי לְבִיתִי. לצורך ביתי. עכשיו אין עושיך לְצִרְכִּי אלא כְּנִי, וצריך אני להיות עושה גם אני עמהם, לְסִמְכָן. וזהו 'גם'.

לא

והרמב"ן הקשה על פירש"י דלא מצאנו שיהיה ליעקב צאן מתחילה, ולא שירעו אותן בניו הקטנים. ולכן פירש הרמב"ן בלשון גם אֲנִי, דקאי על לבן, דכשם שלבן עושה לצרכי ביתו בעצמו, כן יעשה גם יעקב לצורך ביתו. וקשה למה לא רצה גם רש"י לפרש כן, דלכאורה פירוש זה מובן יותר לפי משמעות המשך הכתוב

(יב) פרעגט אויך דער רמב"ן² [אויף] רש"י³, וואָס זאָגט ער עפעס וועגן 'די קינדער'. זאָגט ער, דער עלטסטער איז געווען זעקס יאָר, און מ'געפינט נישט [שיהיה ליעקב צאן עצמו], ער האָט נישט געהאַט קיין צאן [אייגענע, קודם להעסק שעשה כאן עם לבן לאחר מזה], ס'שטייט נישט אין ערגעץ. ער האָט נישט געהאַט גאָרנישט, וואָס האָט ער דען געהאַט צאן, [ואם כן] וואָס האָט מען 'געדאַרפֿט' צו טון. און וואָס האָבן זיי 'געקאַנט' טון, קליינע קינדער.

פאַרוואָס זאָגט ער נישט [פֿשט אין] גַם אַנְכִי, אַזוי ווי דו [לבן] טוסט 'פאַר דיר', דאַרף איך דאָך אויך טון 'פאַר מיר'. אַזוי זאָגט דער רמב"ן [פֿשט]. וקשה למה לא פירש גם רש"י כן, [אין] פאַרוואָס עפעס [איז ער מפרש] גַם אַנְכִי אויף 'די קינדער'.

לב

ולענין קושיית הרמב"ן, מתרין המורחי וגור אריה, דאין הכוונה שהבנים היו רועי צאן, אלא שסייעו בצרכי הבית ועבודת הצאן, כי היו בעלי כח, אף בהיותם קטנים, וכמו שמצינו ברכקה, ובדודאי ראובן

נאָר דער מזרחי⁴ און דער מהר"ל מפראג⁵ ווילן פאַרענטפערן, אפילו זיי זענען געווען [קטנים, און] דער עלטסטער האָט געקאַנט זיין זעקס יאָר, - ס'איז אינגאַנצן געוועזן נאָך די חתונה איז דאָך אינגאַנצן געווען זיבן יאָר, נאָך די צווייטע⁶, [און] דער

² ברמב"ן (שם) הביא לשון רש"י. ועל זה כתב: ולא מצאנו שיהיה ליעקב צאן, ולא שירעו אותן בניו הקטנים, והגדול שבהם בן שש שנים, או פחות. כי לִבְנֵי יִתְכֵן שהיו לו 'בנים', קטנים מרחל, בטרם בא יעקב, ועתה הם ראויים לרעות הצאן. ואולי על נשיו ועל עבדיו אמר, שהיו עושים לו במלאכה. • ואין כל זה נכון, אבל פירוש מְתִי אֶעֱשֶׂה 'גם אֲנִי לְבִיתִי', מתי אעשה אנכי 'גם לביתי', כאשר עשיתי גם 'לביתך'. וכן וַיֵּאָהֶב גַּם אֶת רַחֵל מִלֵּאָה [ויצא כט ל], וגם אהב את רחל מלאה. וכן גַּם אֶתְכָּה תִּרְדְּמָתִי [בלק כב, לג], גם הרגתי אותך, ורבים כן.

³ וכדמשמע גם מהמשך לשונות הכתוב, שהתחיל לומר אֶתָּה יִדְעָתָּ אֵת אֲשֶׁר 'עֲבַדְתִּיךָ' וגו', נְעִמָּה מְתִי אֶעֱשֶׂה 'לְבִיתִי'. ובזה לא יוקשה גם קושיית הרמב"ן על פירש"י.

⁴ בפ' הרא"ם (שם): גַּם אֲנִי לְבִיתִי, לצורך ביתי. פירוש שיעשה מעשה שיהיה תועלת המעשה ההוא לביתו, ולא שהמעשה עצמו יהיה לביתו, כי גם אחר זה ללבן היה עושה ולא לביתו, רק שעד עכשיו היתה תועלת העבודה לבית לבן, ומעתה התועלת היתה לביתו. ומפני שמלת גַּם בכל מקום מורה על ריבוי, הוצרך לפרש וצריך להיות עושה גם אני עם בְּנֵי וסומכן. ולא ידעת למה לא פירש מלת גַּם כמובן, כאילו אמר ומתי אעשה גם אני לצורך ביתי 'כמוך', שכל מעשך הם לצורך ביתך. • אבל הרמב"ן ז"ל טען ואמר שלא מצינו ליעקב צאן, ולא שירעו אותן בניו הקטנים, כי הגדול שבהם בן שש שנים או פחות, כי לבן יתכן שהיו לו בנים קטנים מרחל בטרם בא יעקב, ועתה הם ראויים לרעות הצאן, עכ"ד. ולפי דעתי אינה טענה, כי לא יחוייב שתהיה עבודת בניו ממין עבודתו לרעות גם הם צאן כמוהו, עד שיטעון ולא מצינו ליעקב צאן ולא שירעו אותן בניו הקטנים כי הגדול שבהם בן שש שנים או פחות, כי יתכן שהיתה עבודתן לגדול צאן או לעשות גזיו צמר, או ללקט גוצה של עזים, או לטוות, או לשלוח אותן הרועים בשליחותן להביא להם לחם ושאר צרכיהם, ויתנו להם שכר פעולתם וממנו קונים להם לביתם ופירות, וכיוצא בהם כל אחד לפי כחו. • והנה ראובן בהיותו בן ד' שנה הביא דודאים לאמו מן השדה, ושכרה בהם את בעלה מרחל אחותה, כל שכן בהיותו בן שש שנים. ועוד שאין כח הדור ההוא ככח הדור הזה, כי הנה רבקה לדעת האומרים שהיתה בת שלש שנים כשנשאת ליצחק, היתה מביאה מים לבית אביה וְכִדָּה עַל שִׁכְמָהּ, ושאבה והשקתה לאליעזר ולעשרת גמליו עַד אִם כָּלוּ לְשֵׁתָהּ, וכח הזכר כפל הנקבה ברוב, וכל שכן בהיותו בן שש שנה.

⁵ בגור אריה (שם): וצריך אני גם כן לעשות עם בְּנֵי. ומה שלא פירש כמשמעו, כמו שלבן עושה לביתו גם אני אעשה לביתי (קושיית הרא"ם), דאין שייך, דכי אם לא היה עושה לבן לביתו, וכי לא היה ראוי שיעקב יעשה לביתו. ואף על גב שבניו קטנים היו, מכל מקום היו יכולים לעשות מלאכה, שהרי ראובן הביא בימי קציר חטים דודאים מן השדה.

⁶ פירוש נאָך ביידע חתונות [של לאה ושל רחל, שהיו בזה אחר זה במילוי שבוע של לאה].

עלטסטער האָט געקאָנט זיין, ראָובן האָט געקאָנט זיין [נאָר] זעקס יאָר, - זאָגט ער אַז זיי האָבן געקאָנט טון [ענינים שונים לצרכי הבית והצאן]. ס'שטייט נישט אַז [שהיו רועין] צאָן, זיי האָבן געקאָנט טון עפעס אנדערש.

[וכמו שמצינו] זיי זענען געגאָנגען בימי קציר חטים וימצא דודאים (ל, יד).
[וכן מצינו] רבקה אָמנו איז געגאָנגען שעפן [מיט] כֹּדֶה על שְׂכָמָה (חיי כד, טו), און זי איז געווען [בת ג' שנים].
[ועל כל פנים] זיי האָבן געקאָנט טון [לצרכי יעקב, און] ער מיינט אנדערע צָרְכִּים.
אַזוי טייטשן זיי.

לג

אבל מכל מקום הקשו כדלעיל, למה לא רצה רש"י לפרש כפירוש הרמב"ן, שהוא יותר נוח
נאָר אָבער אָף על פּי כֵּן [אכתי יוקשה] וואָס האָט ער [יעקב] עפעס מיט דעם [לבא
בטענה עם לבן, און] וואָס האָט ער האָט געטון 'פריער' [לביתו, ומה נשתנה עתה לטעון עבור זה.
ויותר היה נוח לפרש כפירוש הרמב"ן, דהכונה מתי אַעֲשֶׂה לְבִיתִי כשם שאתה עושה לביתך].

לד

קושיא יג

אם טענתו של יעקב מתחילה היה כי מתי יעשה גם הוא לביתו, אם כן למה נתרצה יעקב אחר כך בתנאי שיתן לו
עקודים נקודים ובורדים. והלא אדרבה אז יהא מוטד עוד יותר גם בצאן עצמו, ויצטרך עוד יותר עצה לסייע לבניו
בצרכי ביתו
(יג) נאָך אַ גרעסערע קושיא איז מיר נאָך דאָס אויך.
קודם דאָס אַליין וואָס ער זאָגט עפעס [אם תַּעֲשֶׂה לִי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּכָה אֶרְעָה צֹאנֶךָ
וגו'].

נו לכאורה איז דאָך געווען די גאַנצע טַעֲנָה [אז] ער ברויך עפעס טון [לביתו],
ברויך ער דאָך צו זיין 'אינדערהיים', ער ברויך מְסִיעַ זיין די קינדער. נו [אם כן] וואָס
האָט ער דאָ געזאָגט [אם תַּעֲשֶׂה לִי הַדָּבָר הַזֶּה וגו'], אַז דו וועסט מיר געבן עֲקָדִים נְקָדִים
וּבְרָדִים, דעמאָלטס ברויך ער שוין נישט צו זיין אינדערהיים? ברויך ער שוין נישט
העלפן די קינדער?

[והלא] אדרבה [אם יהיה לו גם צאן של עצמו] וועט ער נאָך ווערן אַ גרעסערער [מוטרד],
אַז ער וועט האָבן אַזויפיל שאָף, אַזוי ווי ס'איז געווען [לבסוף] אַזויפיל'. ווען ער וועט
האָבן די נְקָדִים עֲקָדִים וּבְרָדִים, וועט ער דאָך נאָך מער ברויכן טון [אויך] אינדערהיים
[לסייע גם לבניו ולסומכן].

[וואס כן צריך ביאור] וואָס איז דאָס עפעס אַ תירוץ אויף דעם [טענה פון] מתי אַעֲשֶׂה
גם אָנכִי לְבִיתִי, איז די עצה [אז] צו דעם ברויך איך האָבן זאָלסט מיר געבן די נְקָדִים
עֲקָדִים וּבְרָדִים.

לה

מילא ס'איז דאָך אלעס ענינים נסתרים, מ'שמועסט דאָך נישט פון דעם.
אַבער [ס'איז דאָך] אַין מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשוּטוֹ (שבת סג), פֶּשֶׁט ברויך מען האָבן.
על פּי פְּשוּטוֹ ברויך מען אויך האָבן עפעס אַ פֶּשֶׁט.

¹ וכדכתיב בסוף הענין (ל, מב-ג): וְהָיָה הָעֶשְׂתִּים לְלֶכֶן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב, וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד וַיְהִי לוֹ צֹאן רְבֹת וּשְׁפָחוֹת וְעֲבָדִים וּגְמָלִים וְחֲמֹרִים.

לו

קושיא יד

הָאֵט אִים לָבֵן [ווייטער] געפרעגט מה שְׂכָרְךָ^נ, וואָס זאָל איך דיר געבן.
הָאֵט ער געענטפערט לאַ תָּתֵן לִי מְאוּמָה, זאָלסט מיר נישט געבן גאַרנישט.
אַם תַּעֲשֶׂה [לִּי] הַדָּבָר הַזֶּה [אַשׁוּבָה אַרְעָה צאַנף אָשְׁמֹר], נאָר 'דִּי זאָך' זאָלסטו טון.
אַעֲבֹר [בְּכָל צאַנף הַיּוֹם] הָסֵר מִשֶּׁם כָּל שֶׁהָ נָקֵד [נְטִלוא, וְכָל שֶׁהָ חוּם בְּכַשְׂבִּים וְטִלוא וְנָקֵד
בַּעֲזִים, וְהִזָּה שְׂכָרִי].

לו

למה אמר יעקב לא תתן לי 'מאומה', והרי ביקש בשכרו כל שֶׁהָ נָקֵד וְטִלוא בַּעֲזִים וְחוּם בְּכַשְׂבִּים, ואין זה 'מאומה'
(יד) לכאורה פארוואס האָט ער געזאָגט זאָלסט מיר 'גאַרנישט' געבן. נו ער האָט
דאָךְ נישט געמיינט 'גאַרנישט', [שהרי] אָבער דער נָקֵד וְטִלוא בַּעֲזִים וְחוּם בְּכַשְׂבִּים
וואָס דאָס איז זיין שְׂכָר, דעס האָט ער דאָךְ אים 'אַ' געברויכט געבן, איז דאָךְ נישט
טייטש 'גאַרנישט', ער האָט דאָךְ אים יאָ געברויכט געבן 'עפעס'.
ער האָט געזאָגט ער האָט אַ גְּמוּל קָצוּב, [דעל שאלת לבן] נָקֵבָה שְׂכָרְךָ עָלִי וְאַתָּנָה,
הָאֵט ער געזאָגט אַ גְּמוּל קָצוּב. [און] אַז ס'איז לאַ תָּתֵן לִי 'מְאוּמָה' דאָס קען ער דאָךְ
נישט זאָגן.

לח

קושיא טו

להבין אומרו אַם 'תַּעֲשֶׂה' לִי הַדָּבָר הַזֶּה, דהיה ראוי שיאמר בלשון נתינה, ולמה אמר רק לשון עשייה
(טו) דערנאָךְ וואָס איז דער אַם 'תַּעֲשֶׂה' לִי הַדָּבָר הַזֶּה, וואָס הייסט זאָלסט מיר
'טון', [והיה לו לומר אַם 'תָּתֵן' לִי הַדָּבָר הַזֶּה] דעס זאָלסטו מיר 'געבן', די נָקֵד וְטִלוא
זאָלסטו מיר געבן. [ולמה אמר] נאָר אַם תַּעֲשֶׂה, זאָלסט 'טון'?

לט

קושיא מז

למה הציג יעקב את המקלות, לאחר שנדברו להסיר משם כל שֶׁהָ נָקֵד וְטִלוא, כדי שלא יאמר לבן שעבורם ילדו הצאן דוגמתם
(טז) דער עיקר ברויך מען צו פאַרשטיין, איז דאָךְ אַ הִפְּלָא וְפִלָא דאָס גאַנצע ענין.
מ'האָט געהאַנדלט בִּפְרוּשׁ ער זאָל אַוועקנעמען די טִלוא, כדי זיי זאָלן נישט זיין
דאָרטן, [בכדי] ער זאָל נישט קענען זאָגן^ט ווייל זיי האָבן זיך פאַרקוקט אויף יענע [לכן]
האָבן זיי געהאָט [נָקֵד וְטִלוא כמותם. און] צום סוף האָט ער אַליין אונטערגעשטעלט די
מקלות.

מ

וכעין זה הקשו התוספות ושאר ראשונים, ולכאורה היה מעשה הצגת המקלות כענין של דרך רמאות. ואף שתירצו
שהקדים לבן לשנות התנאי, ועם עקש תחפל, אבל מכל מקום הלא יעקב היה מרתו מרת האמת, ולמה יעשה כן
[וכעין זה] פרעגט דאָךְ תוספות^א אַליין [אויף דעם, דהלא] ס'איז דאָךְ עפעס אַ רַמְאוּת,
[און] וואו קומט [דאָס אז] יעקב אבינו זאָל טון עפעס אַזא מין זאָך.

^נ נָקֵבָה שְׂכָרְךָ עָלִי וְאַתָּנָה.

^ט וכעין שכתב רש"י (ל, לב): וְהִזָּה שְׂכָרִי. אותן שילדו מכאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים ושחומים בכשבים,
יהיו שלי. ואותן שישנן עכשיו, הפרש מהם והפקידם ביד בניך, שלא תאמר לי על הנולדים מעתה אלו היו שם
מתחלה. ועוד שלא תאמר לי, על ידי הזכרים שהן נקודים וטלואים, תלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך.
'בדעת זקנים לבעלי התוספות (ל, לו): וְנִקְחָ לָח וְיָעֵקֵב מִקָּל לִבָּנָה לָח. ואם תאמר, צדיק גמור כיעקב היאך עשה
רַמְאוּת. ויש לומר, כי יעקב אמר ללבן בתנאי שלו, הָסֵר מִשֶּׁם כָּל שֶׁהָ נָקֵד וְטִלוא וְכָל שֶׁהָ חוּם "בְּכַשְׂבִּים" וגו',
רצ"ל הקטנים, כדי שלא יאמרו גנבים הם אתי, אבל הגדולים לא אמר לו להסיר כדי שילידו כמותן. והוא שינה

ענטפערט ער, [כי לכן הקדים לשנות את התנאי, ולכן עשה יעקב כך, וכדכתיב] **עם עֲקֹשׁ תתַּפֵּל^א** (שמואל ב' כב, כז).

מא

[און] **אָזוי אין די ראשונים** איז דאָ [עוד] **פֿמה תִּירוּצִים^ב**. אַלץ אויף דעם שניט, ווייל ער [לכן] האָט געפֿאַפֿט. אַלץ [שעבור זה] האָט ער [יעקב] געמוזט עפעס טון. [אָבער] ס'איז אינגאַנצן אַן ענין פֿלאָ^ג.

את התנאי והסיר אפילו הגדולים, כדכתיב וַיִּסֶּר בְּיוֹם הַהוּא אֶת הַתִּיּוֹשִׁים וגו', אפילו הגדולים, לפיכך עשה יעקב כל מה שיכול לעשות. • ועוד אומר החכם ר' חיים, **שלבן שינה תנאו**, שלא התנה להסיר אלא 'הנקודים', והוא הסיר אף 'העקודים', ולכן הציג את המקלות, כדכתיב וְעַם עֲקֹשׁ תתַּפֵּל. ובפירוש בעלי התוספות על התורה (ל, לו): וַיִּצַּג אֶת הַמִּקְלֹת אֲשֶׁר פָּצַל וכו'. ואם תאמר אם כן היכי עשה יעקב רמאות לשום דבר בפניהם שלא יולידו אלא נקודים. וי"ל דלבן התחיל לעשות לו רמאות, שהרי היה התנאי בפניהם שלא יסיר לכן אלא כל שה נקוד וטלוא וכל שה חוס בכשבים וטלוא ונקוד בעזים, והוא לא עשה כן אלא הסיני התישים ואף הנזירי הנקודים וטלואות, וא"כ לא נשאר בכל הצאן לא נקוד וטלוא והיאך יולידו נקודים וטלואים, לפיכך עשה המקלות.

^א וכמבואר בגמרא מגילה (ל, לו): וַיִּצַּג יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אֶחָי אֲבִיהָ הוּא, וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא, אלא אמר לה מינסבא לי, אמרה ליה אין, מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה, אמר לה אחי אנא ברמאות. אמרה ליה ומי שרי לצדיק לסגוי ברמאותא, אמר לה אין, עִם נָכַר תִּתְּבֵר וְעַם עֲקֹשׁ תתַּפֵּל.

^ב עיין בדר"ק (ל, לו): וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקְלֵי לִבְנֵהוּ וגו'. לא עשה יעקב זה בשנה ראשונה אלא ממנה ואילך, והמקלות לא היה משים לצאן לכן כי אם לחלקו המגיעו מן הנולדים בשנה ראשונה, שהם עקודים נקודים וטלואים, ולאותם שהיו שלו היה משים המקלות, כדי שלא יולידו אלא כדמות הפצלות, שאם היו מולידים צאן יעקב עזים שלא היו נקודים וטלואים, יחשדנו לכן כי גנבם מעקב מהצאן שלו, כן פירש אדוני אבי ז"ל, כי רבים תמהים על יעקב אבינו שהיה צדיק איך היה עושה דבר רמאות בצאן לכן להרבות חלקו.

וברמב"ן (ל, לו): וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקְלֵי לִבְנֵהוּ. כיון שהסכימו להיות שכרו באלה, היה רשאי לעשות כל מה שיוכל להולידם כן. ואולי התנה יעקב שיעשה בהן כל מה שירצה, כי לכן לא היה יודע בתולדה הזו, והרועים לא היו מרגישים בדבר, בראותם המקלות ברהטים פעם אחת בשנה בימי ניסן, כי בהעטיפ הצאן בימי תשרי לא ישים, שלא ישאר ללבן עד פרסה. ויש אומרים כי השנה הראשונה נולדו ליעקב נקודים וטלואים רבים בברכת ה' אשר הראה לו המלאך, ושם המקלות בפני אלו שהיו שלו שיוולידו בדמותם, שלא יאמר לכן כאשר יולדו כי גנוב הוא אתו. וזה פירוש בכל יחס הצאן המקשרות, שהם הנולדים לו, ובהעטיפ הצאן של לכן לא ישים, וְהָיָה הַעֲטִיפִים לְלֶכֶן, אשר לא יולדו נקודים, וְהַקְשִׁירִים כֻּלָּם לַיעֲקֹב, כי יולדו נקודים.

ועיין בשו"ת אור זרוע (סוף חלק א, סימן תשסט) מה שהאר"ן בזה. [ותמצית הדברים, דלפי פירוש הפשוט, הציג יעקב את המקלות אצל צאן לכן, כדי שיוולדו שם נקודים וברורים שהיו שכרו, אבל לפי פירוש זה לא הציג יעקב אצל צאן לכן, רק אצל צאן של עצמו כדי שיוולדו שם נקודים וברורים, ואצל צאן לכן לא שם מקלות כלל, כדי שיהיו כולם שחורים ולבנים, ונמצא שלא עשה שום רמיה אדרבה עמד באמתתו ועוד עשה לפנים משורת הדין].

ועיין עוד באור החיים הק' (ל, לו): ונראה כי יעקב בתנאו לא רצה שיטול בחלקו עקודים, וטעמו הוא כי אם יקח גם העקוד יצטרך להסירו ג"כ מצאן לכן, ומעתה אין סימן הלוכל בכל הצאן ליחמנה הצאן אליו והרי הוא יגע לריק, כי לא עלה על דעתו של יעקב לרמות לכן בשום אופן בעולם, וחשב שבאמצעות העקוד ימצא שיחמו הצאן לילד ג"כ הקוד וטלוא שהיו אלוק לעצמו, וכמו כן תמצא שאמר הכתוב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל עֵקֶד, והיו יולדות נקודים וטלואים והחוס שיחמו אל הנימור. והרמאי לכן נתחכם לדעת זו ונטל הכל עקוד נקוד וטלוא, עוד נתחכם והסיר כל אשר לכן בו, תפחנה עצמותיו, כי לא כן היה התנאי, שאם כן מניין יצאו עקוד או נקוד או טלוא, ומעתה פקע שכרו של יעקב. מטעם זה נתחכם יעקב לקחת שכר טורחו, ויצג המקלות ולקח לעצמו גם העקודים, כי ממה שהסירים לכן גילה דעתו כי באלה חלק יעקב, והוא אומרו וַתִּלְחֶנָּה הַצֹּאן עֲקֹדִים נְקֻדִּים וטְלָאִים, וכל שלשת המינים בחלקו של יעקב, ועל לכן נאמר (משלי ה, כב) וּבַחֲבִלֵי חֲסָתָהוּ יִתְמָךְ.

^ג וז"ל רבינו בס"ג ויצא תשכ"ח (לשון קדשו עח, אות י"ב): די גאַנצע פרשה פון די "מקלות" [אשר הציג יעקב], אויף דעם ענין האָב איך שוין געזאָגט אַמאָל. [אבער נאָך] אַלע תִּירוּצִים איז אַלץ שווער, ער האָט געטון אַזויפיל פעולות [ותחבולות עם המקלות, והלא] ער האָט זיך דאָך פאַרלאָזט אויפן אייבישער אַרץ [כדברי המדרש שאמר עֲזָרָי מַעַם ה', ואם כן] פאַרוואָס האָט ער געדאַרפט טון 'פעולות'. • ס'איז דאָ אַ קלער אפילו [איך 'הותר' לו לעשות כן], דער אור זרוע [איז מאריך דערין], זיי שמועסן נאָך דערפון אַלע. לכאורה [לפי פירוש הפשוט] דאַרף עס גאָר האָבן אַ 'היתר' אויכעט, ס'איז דאָך [בדרך עומה], ס'איז דאָך נישט געווען דער 'האנדל' אַזוי, [שהרי] צום סוף האָט ער געזאָגט [יעקב, לא תהן לו מאומה] איך בעט פון דיר גאַרנישט, און [לכסוף] ער האָט געמאַכט מקלות. • זיי זאָגן טאַקע תִּירוּצִים, [ווייל] ער האָט געוואָלט מציל זיין 'זיינס'. יהיה איך שיהיה, אָבער ס'איז דעך דאָך אַן ערמוּמיות, ס'איז 'דאָך' אַן ערמיה.

מב

וכן מה שהמלאך הביא העתודים אל הצאן, האך שייך שמלאך יעשה ענין כזה הנראה כרמאות, ובפרט בדרך גם דער אַמַת, אַסאַך זאָגן^י [אז] נישט ער האָט געטון, דער מלאך איז דאָך געקומען, דער מלאך האָט דאָך אַהין געטראָגן^ט [את העתודים אל הצאן].

מג

[נאָר] דאָס אליין איז אויך אַ פֿלא, דאָס אליין אז דער מלאך [האָט געברענגט]. ממה נפשך, מ'האָט דאָך 'אויסגעהאנדלט' אַז ס'זאָלן נישט זיין די שאַף, [און] אַז ס'איז אַזוי געווען דער האנדל, היצט אַז מ'ברענגט זיי יא אַהין, איז דאָך עס אַ רמאות. נו פאַרוואָס זאָל דער 'מלאך' טון אַ רמאות. דער בורא כל עולמים הייסט דען אַ מלאך טון אַ רמאות?

מד

קושיא יז

גם קשה למה הוצרך לנס כזה על ידי המלאך, והלא היה אפשר שתבא הברכה ויתרבו באופן המלוכש במבע, ולמה הוצרך לכל אלו התחבולות

(יז) אויסער אלעמען, איז דאָך אינגאנצן אַ פֿלא [ענין הבאת העתודים על ידי המלאכים. דהלא] אין מעצור לה' להושיע (שמואל א' יד, ו), אַז דער בורא כל עולמים האָט אים געוואָלט העלפן, ס'איז דאָך גארנישט קיין חוץ לדרך הטבע, ס'קאן דאָך זיין מלוכש אין דער טבע, [אז] ס'קומט אַריין די ברכה. ס'האָבן דען נישט געקאָנט קומען עקדים נקדים וּבְרָדִים אָן דעם, וויאזוי זענען געקומען די ערשטע נקדים וּבְרָדִים איידער זיי זענען עס [די מקלות].

ס'איז נישט חוץ לדרך הטבע, ס'איז אַזוי געוויינטליך [אויך] אַזוי. אָבער ס'איז נישט חוץ לדרך הטבע אַז זיי וועלן אַזוי האָבן [ווי] געוויינטליך אליין, אָן אלעמען. [וואס כן] וואָס האָט מען געדאַרפט שיקן אַ מלאך זאָל טון, עפעס איז דאָך [דאָס] אויך פֿלאַי פֿלאות, נסים וּנְפִלְאוֹת, [אז] דער מלאך זאָל טראָגן און צוריק טראָגן. דער בורא כל עולמים האָט דאָך געקאָנט די זעלבע טון [בדרך הטבע], די זעלבע. אַ כל יָכוֹל קאָן טון די זעלבע גס [באופן וואָס ס'איז] מלוכש אין דער טבע, ער זאָל האָבן [ווי] געוויינטליך, [און] ס'זאָל נישט זיין [וואָס] זיך צו טשעפען [דערויף, וגם באופן וואָס] ער זאָל נישט האָבן געמאַכט קיין רמאות. מ'האָט אים געקאָנט אַזוי אויכעט העלפן, אָן דעם אלעמען.

מה

קושיא יח

וכן יוקשה על מה שכתב רש"י שהמים עצמן נעשו זרע במעיהם, שהוא שינוי גדול מדרך הטבע, ולמה לא היה סגי שיולידו ויתרבו על ידי ברכה המלוכש במבע

(יח) רש"י זאָגט^ט [נאָך אַ נס], אַז המים [נעשו מהם וְלָדוֹת], ס'האָט גארנישט געברויכט האָבן קיין זכר, [נאָר] המים נעשין זרע מאליהם, ס'איז געוואָרן זרע.

^י עיין בדברי הרד"ק והרמב"ן דלעיל, וילע"ע.

^ט כמבואר בפסוק (לא, יב), וְיִיִּיִּיִּיִּי בְרִשִׁי (ל, י): וְהָיָה הָעֵתֵדִים. אף על פי שהבדילים לבן כולם, שלא יתעברו הצאן דוגמתן, היו המלאכים מביאין אותן מעדר המסור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב.

^ט בְרִשִׁי (ל, לה): וַיִּחַמְּנָה [בְּכָאֵן לַשָּׁתוֹת]. הבהמה רואה את המקלות וכו', ויולדת כיוצא בו. רבי הושעיא אומר, המים נעשין זרע במעיהן ולא היו צריכות לזכר. והוה וַיִּחַמְּנָה וגו' רצ"ל, בתיבה זו התחברו לשון זכר ונקבה כמ"ש הרמב"ע (הגיה הנדפס בְרִשִׁי).

ס'איז אַ נס וואָס ס'איז נאָכנישט געווען בעולם, אַז דאָס בלויזע וואָסער זאָל ווערן פון זיך זרע, און ס'זאָל אויסוואַקסן פון דעם [ולדות], אויסוואַקסן די שאַף. ס'איז נאָך אַזוינס נישט געווען.

מו

און אַ פּלאַ, - אין רש"י [שטייט כדלעיל], און ס'איז אַ מדרש אין מדרש רבה", - און אין מדרש תהלים"ח אין שוחר טוב"ט שטייט [אויפן פסוק] וַתַּחֲסְרֵהוּ מַעַט מֵאֲלֵקִים (תהלים ת, ו), זאָגט דער מדרש תהלים, וַתַּחֲסְרֵהוּ מַעַט מֵאֲלֵקִים זה יעקב, שנאמר (ל, לט) וַיַּחַמְמוּ הַצֶּאֱן אֶל הַמִּקְלוֹת, ולא היה חסר להם אלא נשמה. [אויף דעם] גייט עפעס אַרויף [דער] וַתַּחֲסְרֵהוּ.

מו

זאָגט דער מפרש דאָרט, ווייל די גמרא זאָגט דאָך אין סנהדרין דף ס"הכא, כּי עֲוֹנֵיכֶם הִבְדִּילוּ בֵּינֵינוּ לְבֵינֶיךָ, אלמלא הָעֲוֹנוֹת הָיוּ הַצַּדִּיקִים יְכוּלִּים לְבְרוּא עֲלֵמָא, העטן זיי געקאנט באשאפן אַ וועלט. זאָגט ער רַבָּא בְּרָא גִבְרָא, מיטן ספר יצירה. זאָגט דאָך רש"יכ, ווען נישט די עֲוֹנוֹת העט נישט געווען קיין הִבְדֵּל [ביינעם לבין ה']. דעס וואָס דער בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים האָט געטון, ער האָט באַשאַפֵּן אַ וועלט, דאָס האָבן צַדִּיקִים אויך געקענט האָבן דעם זעלבן כֹּחַ, נאָר ס'איז דאָ עֲוֹנוֹת אינדערמיט, דורכדעם קען דאָס נישט געשען. אַזוי זאָגט רש"י.

זאָגט ער [המפרש], דאָס איז דער פֶּשֶׁט אין מדרש, וַתַּחֲסְרֵהוּ מַעַט מֵאֲלֵקִים, יעקב אבינו איז געווען, ער האָט באַשאַפֵּן, ס'איז געוואָרן אַליין, אַזוי אַ בחינה ווי המים נעשין זרע מאליהם, ס'איז אַליין געוואָרן, ולא היה חסר להם אלא נשמה, ס'האָט נאָר געפעלט אַ נְשָׁמָה.

מח

על כל פנים איז דאָס געווען אַ גרויס נס.

^י בבראשית רבה (עג, י): אמר רבי הושעיה, נעשו המים זרע בתוך מעיהם, ולא היו חסירות אלא צורת הולד.
^י במדרש תהלים (ח, ו): וַתַּחֲסְרֵהוּ מַעַט מֵאֲלֵקִים, זה יעקב, וַיַּחַמְמוּ הַצֶּאֱן. מלמד שלא היה חסר אלא ליתן בהן את הנפשות.

^י המדרש שוחר טוב, כולל מדרש שמואל, מדרש משלי, ומדרש תהלים.

^ב במדרש תהלים הנדפס עם ביאור הרא"מ (לרבי אהרן משה פארווא) והגהות הרמ"ב (רבי מרדכי גימפל אב"ד ראזינא), כתב שם בהגהות הרמ"ג וז": ויומתק עוד הדרש כאן, על פי מה שאמרו בסנהדרין (סה: מובא להלן) שנאמר (ישעי' נט, ב) כּי אִם עֲוֹנֵיכֶם הָיוּ מִבְּדִלִים בֵּינֵיכֶם לְבִין אֲלֵקִים, ובלא זה אין הברלה. ופירש רש"י שם, אי בעו צדיקי ברא וכו'. וזה שאמרו כאן [וַתַּחֲסְרֵהוּ] מַעַט מֵאֲלֵקִים זה יעקב, שהיה אצלו בריאה ממש, לבד הנפשות, שאין בשר ודם יכול להטיל רוח ונשמה ביה, כמאמר רז"ל (ברכות י.).

^{כא} בגמרא סנהדרין (סה:): כדתניא וַיִּדְשֵׁן אֶל הַמַּיִם (דברים יח, יא), זה המרעב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה [פירש"י: שד של בית הקברות יהא אוהבו ומסיעו בכשפיו]. וכשהיה רבי עקיבא מגיע למקרא זה היה בוכה, ומה המרעב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טומאה, שורה עליו רוח טומאה, המרעב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה [נבואת שכינה], על אחת כמה וכמה [שיהא המדה נותנת שעל ידי תענית ובקשה תשרה עליו שכינה, דהא מדה טובה יתירה על מדת פורענות, ואנו צועקין על כך ואין אנו נעניין]. אבל מה אעשה שעוונותינו גרמו לנו, שנאמר (ישעי' נט, ב) כּי אִם עֲוֹנֵיכֶם הָיוּ מִבְּדִלִים בֵּינֵיכֶם לְבִין אֲלֵקִים.

אמר רבא, אי בעו צדיקי [להיות נקיים מכל עון, הוין] ברו עלמא, שנאמר כּי אִם עֲוֹנֵיכֶם הָיוּ מִבְּדִלִים וגו' [הא אם לא היו בהם עונות, אין כאן הברלה]. רבא ברא גברא [על ידי ספר יצירה, שלמדו צורף אותיות של שם]. שדריה לקמיה דרבי זירא, הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קא מהדר ליה [שלא היה בו דבור]. אמר ליה מן חבריא אתן [הנבראים על ידי התברכים אתה], הדר לעפריך וכו'.

^{כב} על הגמרא סנהדרין, כמובא לשונו לעיל.

דארף מען פארשטיין.

[והרי] לעולם דער פֿלל איז^{כז} [כי] קודשא בריך הוא לא עביד ניסא למגנא^{כח}.

נו ס'איז דאך געווען זכרים, ס'האט דאך געקאנט נולד ווערן [בדרך הטבע, ובאופן] אז ס'קומט אריין די ברכה. אזוי ווי ס'איז געווען אין מצרים [שנולדו] ששה בכרס אחד^{כח}, אָדער כדומה, [וואָס דעמאָלט] איז דאך עס נישט אזא גרויס נס, ס'איז דאך נישט אזוי אינגאנצן חוץ לדרך הטבע. ס'איז דאך אמאָל פאָרהאַנדן [אז] מ'איז זיך פֿרָה וְרָבָה גאָר שטארק, דאָס איז נישט אינגאנצן [ארויס פון די טבע], ס'איז נישט קיין שדוד המערכה.

פאָרוואָס האָט נאָך אויסגעפעלט עפעס אזא מאָדע נס, אזא גרויס נס, ס'זאָל באַשאַפן ווערן אַזוינס וואָס ס'איז נאָכנישט געווען, און ס'וועט נישט זיין, - [הגם] וואָס ווייסט מען, שפעטער אפשר נאָך ביאת המשיח [יהיה עוד ברכה מרובה כזה], - אינגאנצן א שדוד המערכה, ס'זאָל באַשאַפן ווערן ווי א נייע בריאה אן דעם, אן פֿדרֿך פֿל האָרץ, אן א שום לידה, אן א שום גאָרנישט, אז מ'זאָל אליין פון זיך [נתעבר ווערן]. לכאורה דאָס מוז דאך אויך האָבן א טעם, [צוליב] וואָס ס'האָט געדאַרפט געשען אזא גרויס געוואָלדטיג נס.

ג

הקדמה לישוב קושיא ימ-בא

ווייטער שטייט (לא, א), וישמע את [דבריו] בני לכן לאמר, לקח יעקב את כל אָשֶׁר לָאָבִינוּ, ער האָט צוגענומען אלעס פון אונזער טאטן. ומאָשֶׁר לָאָבִינוּ, פון דעם וואָס ס'האָט גיהערט צום טאטן, עָשָׂה אֵת כָּל הַכָּבֵד הַזֶּה, האָט ער געמאַכט דעם כבוד. דער גאַנצער פסוק איז א פֿלאַ.

נא

קושיא ימ

האיד אמר בני לכן לקח יעקב את כל אָשֶׁר לָאָבִינוּ, והלא הוא שקר מפורסם, דכי אפשר שיקח את הכל מלבן, ולבן ישתוק על זה

יט) קודם [מה שאמר] לקח יעקב את כל אָשֶׁר לָאָבִינוּ, ס'קען דען זיין? ער האָט דען אלעס צוגענומען? דאָס קען מען דאך נישט זאָגן, העט ער [לכן] גיווען געשוויגן?

נב

ובפירוש מבואר בפסוקים שיעקב אמר לו אנכי אחטנה מידי תבקשנה, שלא לקח מידו כלום, ואם היה נחסר היה משלם לו, וגם נחברך צאן לבן בזכותו, והאיד אמרו שקר כזה

און דערנאָך, ס'שטייט דאך אַרויס בפירוש (לא, לח-ט), ער האָט דאך געמאַכט אַ חשבון, אַילי צאָנך לא שפלו. פאָרקערט, [אז] ס'האָט [אפילו] נישט מפיל געווען. טרפָה לא הביאתי, און אָנכי אַחַטְנָה [מידי תבקשנה, לשלם הכל] מיט חשבון, אַז ס'האָט געפעלט אַ שאָף האָב איך עס באַצאָלט.

זעט דאך אויס [אז פאר] אים [לכן] האָט נישט געפעלט גאָרנישט, ס'איז נישט געווען קיין שום חסרון. אדרבה ער האָט נאָך געהאַט אַ בִּרְכָה, און ס'איז נישט געשען קיין מַפְלַת נֶפֶל.

^{כז} כמבואר בגמרא ברכות (נח.), ובזוהר הק' (מקץ דף רא:).

^{כח} פירוש: על חנם.

^{כח} כמבואר ברש"י שמות (א, ז), ומקורו בשמות רבה (א, ח).

נג

הָאֵט ער דען צוגענעמען אַלעס? אַלעס? ס'קען דאָך נישט זיין.

נד

קושיא ב

גם סתרו דבריהם, דבריישא אמרו לָקַח אֶת 'כָּל' אֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ, ובסיפא אמרו 'וּמֵאֲשֶׁר' לְאֶבְיָנוּ, דמשמע מקצתו ולא כולו
(כ) דערנאָך איז ער זיך דאָך סוּתֵר, קודם זאָגט ער לָקַח אֶת 'כָּל' אֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ, און
דערנאָכדעם האָבן זיי געזאָגט 'וּמֵאֲשֶׁר' לְאֶבְיָנוּ, פון דעם לְאֶבְיָנוּ האָט ער הערשט
געמאַכט [אַתְּ כָּל הַכֶּבֶד הַזֶּה]. איז דאָך [עס] שוין נישט "אינגאַנצן".

נה

קושיא בא

גם הוא כפל ויתור לשון, וגם יש בזה שינוי לשון, דבריישא אמר 'לָקַח' אֶת אֲשֶׁר וגו', ובסיפא אמרו וּמֵאֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ 'עֲשֵׂה',
דמשמע דהוא בחינה אחרת שלא לקח את של לבן ממש, אלא שמוזה עשה שאר נכסים, ואינו מוכן הכוונה בכל זה
(כא) דערנאָך [ס'איז] עפעס אַ שינוי לשון, און עפעס אַ טאַפלט לשון, איבעריג.
קודם שטייט 'לָקַח', און נאָכדעם שטייט 'עֲשֵׂה' ער האָט געמאַכט, [ופירש"י]¹² כִּנְס.
זאָגט ער [עס] נאָכאַמאַל, ער האָט שוין איין מאָל געזאָגט 'לָקַח' יַעֲקֹב, אַז ס'איז
געשטאַנען איין מאָל לָקַח זאָל נאָכאַמאַל שטיין [ומאשר לאבינו] 'לָקַח' אֶת כָּל הַכֶּבֶד
הַזֶּה, [והוא מיותר, ועוד שהוא שינוי לשון] דאָ שטייט לָקַח און דאָ שטייט עֲשֵׂה.
און דאָ שטייט הערשט וּמֵאֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ עֲשֵׂה, זעט דאָך אויס ער האָט נישט דעם
אַליין גענומען [את אשר ללבן ממש], נאָר פון דעם וואָס ס'איז לְאֶבְיָנוּ האָט ער הערשט
געמאַכט הַכֶּבֶד הַזֶּה. איז דאָך עס גאָר אַן אַנדערע בחינה ווי אין אָנהייב פסוק וואָס
לָקַח אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ.
ס'איז אַ טאַפלט לשון, און אַן אַנדערע בחינה, מיט די שְׁנוּי לְשׁוֹנוֹת.

נו

[ועל כל פנים] דער גאַנצער פסוק איז לכאורה שווער צו פאַרשטיין.

נד

ישוב הקושיות בענין צאן של יעקב

הקדמה לישוב קושיא מז-יח

מבואר בילקוט ראובני בשם הספרים, כי בצאן לבן היו ממונים נשמות קדושות, ולכן הוצרך יעקב לילך לבית לבן
ולרעות הצאן, כדי להוציא משם כל אלו הנשמות ולהכניסם אל הקדושה, ומהם נתגלגלו ויצאו אחר כך הששים
רבו מ'מ' ישראל שהיו במצרים, ויצאו משם לקבל את התורה

נאָר לאָמיר זען [לבאר הדקדוקים בקושיא יד-כא].

דאָס איז דאָך ידוע, אַז די צאן לָבָן זענען געווען טאַקע נְשָׁמוֹת.

ס'שטייט אין ישמח משה אויך¹², - [און] ס'איז ידוע, - זאָגט ער אַז די צאן זענען
געווען נְשָׁמוֹת.

פה

דאָס ברענגט ער¹³ [בילקוט ראובני] אַז דער (מגיד מ'ישראל) (רמ"ע מפאנו) זאָגט,

¹² ברש"י (לא, א): עֲשֵׂה. כִּנְס, כמו (שמואל א' יד, מה) וַיַּעַשׂ חֵיל וַיִּךְ אֶת עֲמָלֵק.

¹³ בישמח משה (בפרשתו): ה'עוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו, ה'לוא נכריות נחשבנו לו (לא, יד-טו). רצה לומר
שאמר לו השי"ת עתה קום צא (שם, יג), שכבר נלקט כל הניצוצין, וזה היה כוונת רחל ולואה באמרם ה'עוד לנו
חלק ונחלה, והבן. ה'לוא נכריות נחשבנו לו, דכל זמן שיש עוד ניצוצין הוא מתקרב, והבן. כי כל ה'עשר וגו' (שם,
טז), כי גם בהצאן היה גלגולים כנודע, והבן.

אויף װעלכעם 'הפריד' יעקב (ל, מ), [שהוא כענין] 'והפלה' ה' בין מקנה מצרים ובין מקנה ישראל (וארא ט, ד).

זיי זענען געווען מזוהמות, די צאן וואָס זענען געווען פון די מצריים. און [די בהמות] פון אידן זענען געווען אַנדערשכט.

פו

[אין] אַזוי ווי דער ילקוט ראובני ברענגט דאָלד [נאָך], ער ברענגט פונעם גליא רזא [שבעצאן לבן היו נשמות קשות של תתקע"ד דורות, ויעקב תיקן הרבה מהם, עד שזכו ונתגלגלו ויצאו אחר כך בהשנים רבוא מישראל שהיו ממצרים, וזכו לקבל את התורה] (וכדלהלן באות פט).
[וכן הביא שם עוד בשם המגיד מישרים, דלכן הוצרך יעקב לילך אצל לבן ולרעות צאנו, כדי שיוציא משם כמה חיילות דקדושה שהיו טמונים שם, ולהביאם אל הקדושה. (מדברי יואל)]^א.

פו

ביאור הפסוק בפרשת כי תבוא: אַרְמִי אֶבֶד אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרֵימָה

בפשטות לא מובן קישור הפסוק מרישא לסופא, דמה שייך ירדת יעקב למצרים, אל מה שלבן ביקש לעקור את הכל איך האב אינזין געהאט היצטערט היינט, מיט דעם ילקוט ראובני (שיובא עוד להלן, לתרץ בזה, דעס וואָס) אייביג איז מיר קשה [געווען, וואָס] ס'שטייט אין פרשת כי תבוא (כו, ה), אין פרשת ביכורים, שטייט אַרְמִי אֶבֶד אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרֵימָה.

[דלכאורה] וואָס אַ שייכות האָט עס [מיט יציאת מצרים, אז לבן] אַרְמִי האָט געוואָלט בָּקֵשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל, און מ'איז [נאָכדעם] געגאנגען קיין מִצְרַיִם. וואָס אַ קישור איז דאָס [בהמשך הפסוק], איז ער דען געגאנגען 'פאַרדעם' קיין מִצְרַיִם ווייל ס'איז אַרְמִי אֶבֶד.

און הַכֹּל, אַז נישט אַרְמִי אֶבֶד אֲבִי [הָכִי לא היה יורד מצרימה].

פח

[וואס בא לפרט] צרות, ער האָט געקאָנט אויסרעכענען [גם שאר צרות, ולמה פורט דייקא צרת לבן].

און [ווי] רש"י זאגט^ב, אַרְמִי אֶבֶד אֲבִי, און 'נאָך צרות' איז געווען [אז] וַיֵּרֶד מִצְרֵימָה.

^כ בילקוט ראובני בפרשת (אות קנט): כשפסקו זוהמתן של ישראל, פסקו זוהמתן של בהמות, כטעם װעלכעם הפריד יעקב, כן װעלכעם ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים. עשרה מאמרות (מאמר חיקור דין ח"ב, סוף פרק יז).
^{כט} ועיין עוד בזה להלן באות צז, ובהערות שם.

^ל בילקוט ראובני בפרשת (אות קסב): איכא למידק, אמאי איצטריך יעקב בחיר אבהן למיתב עס לבן ולמיסב בנותיו דהאי רשיעא, ולמרע ענא. ורזא דמלתא, איצטריך יעקב למיזל גביה ויפיק מיניה חיילין חיילין קדישין דמטמריין ביה, וייתי ליה לטטר קדישא, דענא רמז להנהו חיילין, דוגמת ואת הנפש אשר עשו בחרן (לך יב, ה), והיינו דכתיב (לא, ט) 'ויצל' אֱלֹקִים אֶת מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן לִי, דהאציל הקדושה מגו ההוא סטרא. ○ והיינו נמי רזא דענא דיתרו, דרועה משה רבינו ע"ה, דהיינו חיילין דקדושה דהוי מטמריין, והוה רועה להון לאקרבא לקדושה, ומשום דיתרו גופיה עתיד להתגיייר לא איצטריך למימר ביה ויצל אלקים ממקנה אביכם, דכיון דאתגיייר, כל חילין דביה אתו בהדיה. ואצטריך [משה] למיסב בנותיו מההוא טעמא, דאפיק לון מרשותיה דההוא סטרא. ○ והיינו רזא וַיִּקְרָא יַעֲקֹב לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל צֹאנָיו, דעייל לון בחקל תפוחין, והיינו מאן דמייית ביכורים, ריש מילוי הוה לבן ארמי בעי לאבדא ית אבא, דהוי גניזין ביה חיילין דקדושה, ויעקב אפיק לון בעל כרחו. מגיד (מישרים להבית יוסף, בפרשת תולדות).

^{לא} וזה שהזכיר רבינו לעיל את המגיד מישרים, אלא שקיצר כאן ביותר, ולא סיים כל הענין.

^{לב} ברש"י כי תבוא (כו, ה): אַרְמִי אֶבֶד אֲבִי. מזכיר חסדי המקום, אַרְמִי אֶבֶד אֲבִי, לבן בקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב. ובשביל שחשב לעשות, חישב לו המקום כאלו עשה, שבעכו"ם חושב להם הקב"ה מחשבה כמעשה: וַיֵּרֶד מִצְרֵימָה. ועוד אחרים באו עלינו לבלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים.

נו ס'איז דאָן געווען נאָך אנדערע צרות אויך פאַרשידענע, פון עשוין, און פון דאָס^ל. פאַרשידענע צרות [וואָס] זיי האָבן געהאַט, וואָס פאַר אַ קישור האָט דאָס [דייקא] עס צרת לָבָן.

פט

אבל לרבי הילקוט ראובני ניהא, דשפיר מקושרים הענינים זה בזה, דכל ביאתו של יעקב לבית לבן היה עבור אלו הנשמות שגולדו אחר כך במצרים, והוצרך ללחום עם לבן ותחבולותיו עד שזכו להוציא את כל אלו הנשמות משם האב אין היינט אזוי געהאט [אינזין, ליישב זאת] מיט דעם.

[דהנה] ס'שטייט אין ילקוט ראובני אין די וואָכעדיגע סדרה^ל, ער ברענגט פונעם גליא רזא, [אז] אין די שאָף [פון לבן] זענען אַראָפּגעקומען מגולגל די תתקע"ד דורות וואָס זענען ניטאַמאָל אַראָפּגעקומען אויף די וועלט^ל, און יעקב אבינו האָט זיי געפירט קיין מצרים, און אין מצרים דורך דעם זענען זיי אַריינגעקומען אין אַנשיות אַריין, און זיי [אידן] זענען געוועזן פֿרה ורָבה געוועזן [כדכתיב] (שמות א, ז) וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ. [ורביי העם שבמצרים] דאָס איז געווען טאַקע פון 'די' נַשְׁמוֹת וואָס ער האָט מיטגעברענגט, וואָס זענען געווען אין די שעף. אזוי זאָגט דער ילקוט ראובני, ברענגט ער פונעם גליא רזא.

צ

דער אָמַת טאַקע, ער [יעקב] האָט מַצִּיל געווען מיט דעם^ל די אַלע נַשְׁמוֹת. נאָר לָבָן האָט דאָן גאָר געוואָלט [להחליף את משכורתו] עֲשֶׂרֶת מוֹנִים [לא, ז מא], [וריייל] ער האָט פון אים דאָס געוואָלט צורויבן - [ווי] איך וועל שוין שפעטער^ל שמועסן פון דעם - מיט אופנים שונים.

ממילא חלילה ווען דאָס געלונגט אים נישט די הצלָה, העט ער נישט גיווען געהאט [די נשמות] וואָס צו פירן קיין מצרים, העט חלילה פאַרבליבן גיווען די אַלע נַשְׁמוֹת.

צא

איבערדעם זאָגט ער אַרְמִי אֲבֹד אָבִי, אָבער ס'איז געווען וַיִּרַד מִצְרַיִם, ער האָט

^ל ובעין המובא ברש"י מקץ (מג, יד) בפסוק וקל ש"ד-י יתן לכם רחמים: ומדרשו, מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין.

^ל בילקוט ראובני בפרשתו (אות קג): אָעבר כָּל צֶאֱנָה וגו'. תתקע"ד דורות היו מגולגלים בצאן לבן, ואחר כך הולכים יעקב למצרים, ומשם זכו להתגלגל במין אנושי, ולכן היו ישראל פרים ורבים מאד בַּמִּצְרַיִם. גלי רזיא.

^ל כמבואר בגמרא חגיגה (ז, א): כתוב אחד אומר (דניאל ז, י) אֶלֶף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה ורְבֹו רַבָּן קְדֻמוֹהִי יְקוּמוֹן, וכתוב אחד אומר (איוב כה, א) הָיָשׁ מִסְפָּר לַגְּדוּדִיו. לא קשיא, כאן בזמן שבית המקדש קיים, כאן בזמן שאין בית המקדש קיים, כביכול שנתמעטה פמליא של מעלה. תניא רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי, אֶלֶף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה מספר גדוד אחד, ולגדודיו אין מספר. ורבי ירמיה בר אבא אמר אֶלֶף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה לנהר דינור, [פירש"י: דהאי קרא נמי גבי נהר דינור כתיב], שנאמר (דניאל שם) נָהָר דִּי נָהָר נָגַד ונָפַק מִן קְדֻמוֹהִי אֶלֶף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה ורְבֹו רַבָּן קְדֻמוֹהִי יְקוּמוֹן. ׀ מהיכן נפיק, מזיעתן של חיות. ולהיכן שפיק, אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, על ראש רשעים בגיהנם וכו'. ורב אחא בר יעקב אמר, על אשר קומטו [על תתקע"ד דורות שהעביר מן העולם קודם מתן תורה ולא בראו, כדקתני לקמן, ונתנו בגיהנם, ועליהם נופל], שנאמר [בהן] (איוב כב, טז) אֲשֶׁר קָמְטוּ וְלֹא עָתָּה יוֹצֵץ יִסְדֹּם [והיינו נהר דינור שמוצק עליהם]. תניא אמר רבי שמעון החסיד, אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות, שְׁקוּמְטוּ להיבראות [נגזרו להיבראות, לשון וְתִקְמְטוּ לַעַד הָיָה (איוב טז, ח)] קודם שנברא העולם, ולא נבראו, [קודם שנברא העולם גזר עליהם להבראות להיות קודם מתן תורה, לקיים מה שנאמר (תהלים קה ח) דָּבָר צָנָה לְאֶלֶף דּוֹר, ראויה היתה תורה להינתן לסוף אלף דור, וכשראה שאין העולם מתקיים בלא תורה, עמד וטרדן, ונתנה לסוף עשרים וששה דורות מאדם הראשון עד משה רבינו]. עמד הקב"ה ושתלן בכל דור דור, והן די עֲצֵי פְנִים שְׂבָדוֹר.

^ל עם מה שביקש עתה אָעבר כָּל צֶאֱנָה הַיּוֹם הַסֵּר מִשֶּׁם כָּל שֶׁהָיָה יְקָד וְסָלוּא וגו' וְהָיָה שְׂכָרִי.

^ל ביישוב קושיא לא (שירדפס א"ה בחלק ב' של הקנטרס).

זיי אַוועקגעפירט קיין מצרים, טאַקע די אַלע נַשְׁמוֹת פֿון דעם, פֿון לְבָנִין, וואָס ער האָט מַצִּיל געווען^ל.

דאָס איז עס געווען, ווי איך וועל שפּעטער זאָגן (בהמשך הדרוש בסמוך).

צד

סיום ההקדמה ליישוב קושיא מז-יח

נאָר לאָמיר זען, לאָמיר צוריקגיין [לענין דלעיל].

איבערדעם די אַלע [צאן של יעקב] דאָס איז געווען די נַשְׁמוֹת וואָס ער האָט אַריינגעברענגט.

צה

ישוב קושיא יח

לפי האמור הוצרך יעקב להוציא כל הנשמות מצאן לבן, ואף שהיו בהם גם עזי פנים שברור מאותן ששורשם מהתקע"ד דורות, אשר רובם מתו במצרים בג' מי אפילה, אבל מ"מ גם מהם נתבררו הרבה עד שזכו ליציאת מצרים וקבלת התורה היצט לאמיר'זשע זען.

קען זיין [דלכן נעשה כאן הכל בדרך נס, ווייל] יעקב אבינו האָט דאָך דאָ געוואָלט [אויפּשטעלן דעם כלל ישראל], דאָס איז דאָך די שפּעטערע דורות, [וואָס] מ'איז געקומען קיין מצרים, [ס'איז] טאַקע געווען די הייליגע שְׁבָטִים [עצמן שירדו למצרים, ואחריהם היו שם בניהם וכני בניהם] די אַלע שְׁבָטִים וואָס זענען נְתַרְבָּה געוואָרן אין מצרים.

[און] אַסאך זענען אַוועקגעפאַלן, [ובתוכם אותן ששורשם פון דין] תתקע"ד דורות^ל, די עזי פנים שְׁבָדוֹר^ל [וואָס] זענען אַוועק אין די שְׁלֹשֶׁת ימי אַפִּלָּה. אָבער ס'איז 'דאָך' אַרויסגעקליבן געוואָרן, אַלץ [האָט מען] אַרויסגעקליבן [עוד נשמות מתוך הריבוי עם שבמצרים], ביז ס'איז געבליבן שְׁשִׁים רבוא אידן וואָס זיי האָבן מקַבֵּל געווען די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה.

און די זענען צוטיילט געוואָרן אויף צוועלף שְׁבָטִים, און די זענען געווען די תּוֹלְדוֹת פון די צוועלף שְׁבָטִים. [און] פון דעם האָט זיך געצויגן דער כָּלל יִשְׂרָאֵל, און מִתֵּן תּוֹרָה, ביז בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, איז דאָס פון די צוועלף שְׁבָטִים.

[און] דאָס איז געקומען פון די שאָף - אַזוי ווי דער ילקוט ראובני ברענגט (כדלעיל באות פט) - וואָס ער האָט מיטגענומען קיין מצרים. פון דעם האָבן זיך געצויגן די אַלע שְׁבָטִים, דאָס איז פון דעם געוועזן.

ממילא ער האָט [דאָ] געברויכט אַרויסצונעמען נַשְׁמוֹת.

צו

והנה כל דבר שהוא במקומו ורשותו של רשע, נעשה שם מזוהם יותר. ולהיפוך כשהוא במקומו ורשות הצדיק, [וכעין המבואר בפסוק 'יִקְרָם' שְׁדָה עֲפָרָן, דפירש"י תקומה היתה לו שיצא מיד עפרון ליד אברהם]

און חלילה ווען ס'קומט אַריין [הנשמות] אין אַ שלעכט פּלאַץ [בצאן לבן] ווערט עס מער מזוהם, ווערט דאָך עס מער מזוהם.

^ל וז"ל רבינו בענין זה במסיבה א' וישב תשכ"ח (בסוף הדרוש): איבערדעם שטייט אַרְמִי אֲבָד אֲבִי וַיְרֵד מִצְרָיִם, לכאורה וואו קומט איינס צו דאָס אַנדערע, ער זאָגט גאַרנישט וואָס ס'איז געוואָרן מיט אַרְמִי אֲבָד אֲבִי, און [ער] דערציילט שוין מצרים. [נאָר] ווייל זיי זאָגן דאָך אַלע, ווי דער נזר הקודש ברענגט (על ב"ר סוף פרשה עג) פון זוהר און פון חקמי אַמֶּת, ער [יעקב אבינו] האָט געהאַט שְׁשִׁים רבוא עֲדָרִים האָט ער געהאַט, און דאָס איז געווען נשמות ישראל, ס'איז געווען די שְׁשִׁים רבוא אידן זענען געווען אין 'די' [צאן]. האָט ער דאָך דאָס אַוועקגענומען פון לְבָנִין, ער איז געווען ביקש לעקור את הכל, נאָך איידער ער איז געקומען קיין ארץ ישראל, [און] צום סוף האָט ער די אַלע געפירט קיין מצרים, די ששים רבוא אידן, די אַלע נשמות וכו'.

אָזוי ווי ביי אַ מקום קדושה ווערט עס נעמלעך [נשכא המקום לרשות הצדיק, וכדכתיב] 'וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן' (חיי כג, יז), [ופירש רש"י] לט ווייל ס'איז [קודם] געוועזן ביי עפרון און היצט איז עס געוואָרן [ברשות אברהם], ס'האָט געהאַט אַ תקומה הָיָה לוֹ. און [להפיך] אַז ס'קומט צו אַ רָשָׁע אין די הענט, איז עס מְזוּהָם.

צז

וכן הביא בילקוט ראובני בשם הרמ"ע מפאנו, בענין הפסוק וְהָפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם, שהיה חילוק גדול בין זה לזה, רכשפסקו וזוהמתן של ישראל, פסקו גם וזוהמתן של ברמתן, ושוה סוד הכתוב וְהַפְשְׁכִים 'הַפְרִיד' יַעֲקֹב

[ועל דרך שנאמר] וְהָפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל, [שיש חילוק גדול בין זה לזה] אָזוי ווי דער רמ"ע מפאנו זאָגט^{כז} (כדהובא לעיל באות פה). מִקְנֵה מִצְרַיִם זענען געווען מְזוּהָמִים, ווייל זענען געווען ביי די מִצְרַיִם^מ.

צח

ונמצא כי באמת בצאן לבן היה שם וזוהמא גדולה, ולכן לא היה באפשר להוציא את צאן יעקב להולדים מצאן לבן ממש, ולזה הוצרך יעקב לנס מופלא כזה שיוולדו מן המים עצמן, בכדי שיוולד צאן יעקב מצד הקדושה, ולא יהיה נמשך בהם מזוהמת צאן לבן

[ונמצא כי] אַ גרויסע זוהמא איז געווען אויף צאן לָבָן. [ואם כן] אַז ער וועט אַראָפּברענגען די אַלע נַשְׁמוֹת אין צאן לָבָן אַריין, וועלן זיי נאָך מער כאַפֿן זוהמא, אפילו די גוטע וואָס ס'וועט זיין, וועלן אויך נַתְקַלְקֵל ווערן, [און] ער וועט נישט קאָנען אַרויסברענגען דעם תְּכֵלֶת [זא] ער זאָל זיי קאָנען מַעֲלָה זיין, [און] אַרויסציען פון דעם אַ דוֹר קדוֹשׁ, מוֹצִיא זיין פון דעם אַ דוֹר קדוֹשׁ. [ולכן] הָאָט דאָ געמוזט געשען [אַזאַ גרויס נס, שיוולדו צאן יעקב מן המים עצמן, ווייל] ס'הָאָט נישט געקאָנט אינגאַנצן זיין מִכּחוֹ שֶׁל צאן לָבָן. הָאָט געמוזט געשען אַ נס אַז דאָס איז באַשאַפֿן געוואָרן אַליין, אַ בְּרִיאָה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, ס'איז נישט אַרויסגעקומען [מן צאן לבן], און ס'איז נישט געוועזן מִכּחַ פון לָבָן^ז.

צט

ישוב קושיא טז-יז

אלא שמכל מקום הוצרכו אלו הנשמות של צאן יעקב לעבור דרך הנקיבות של צאן לבן, בכדי להסתיר הדבר מפני המקרא. וכעין שמצינו בנשמת משיח שהיו טמון בלוט ובנותיו, כדי להסתיר הדבר מפני השמן נאָר ס'הָאָט אָבער דאָך געמוזט דורכגיין [בצאן לבן, כדי להסתיר הדבר מפני הקטרוג]. אָזוי ווי [ביי] דוֹר הַמֶּלֶךְ, [דכתיב (תהלים פט, כא) מִצְּאִיתִי דוֹד עֲבָדִי, ודרשו חכז"ל]^{מא} [בראשית רבה

^{לט} ברש"י חיי שרה (כג, יז): וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן. תקומה הָיָה לוֹ, שיצא מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא וַיָּקָם הַשְּׂדֵה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בוֹ וְכָל הָעֵץ לְאַבְרָהָם לְמִקְנֵה וגו'. – ומקורו בבראשית רבה (נח, ח): וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן, דהות נפילה וקמת, דהות דבר אינש זעיר, ואיתעבידת לבר נש רב.

^מ וז"ל רבינו בס"ג ויגש תשי"ט: ס'שטייט אין רמ"ע מפאנו זאָגט ער אויך כעין זה אין עשרה מאמרות. וְהָפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם, ס'וועט זיין עפעס א 'צווישנשייד' צווישן מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל און מִקְנֵה מִצְרַיִם, [ווייל] דאָס אָט אַן 'אַנדערן' כח. [און] וְכִי הָרֵאוֹת, די גרויסע קדושים, די האָבן דערקענט [דעם חילוק], אָבער אַוודא אַן אַנדערער סתם [א מענטש] דערקענט דאָס נישט. זיי האָבן דערקענט אין די חֲפָצִים, [אפילו] אין בְּהֵמוֹת אין מִמּוֹן, אַלעס האָבן זיי דערקענט פון וואו ס'שטאַמט, צי ס'איז פונעם מְקוֹר הַקְדוּשָׁה צי נישט פונעם מְקוֹר הַקְדוּשָׁה, ווי ס'איז ידוע ביי די גאָר גרויסע, זיי האָבן דאָס דערקענט. ○ איבערדעם איז דאָך דאָס אַ חֲשִׁיבוֹת געווען אַ חֲפֵץ וואָס שטאַמט פון אַ צדיק, ווייל ס'ליגט דערינען אַ כֹּחַ [של הבעלים] – [הַפְּהָקָה וְהַפְּלִים] כְּרָגְלֵי הַבְּעֵלִים (משנה ביצה לו). – אָזוי ווי כ'האָב פריער געזאָגט (לעיל שם).

^{מא} בבראשית רבה (מא, ד): [וגם ללוט ההלך את אברהם] הָיָה צאן וּבְקָר וְאֶהָלִים [לך יג, ה]. רבי טוביה בר יצחק אמר, שני אהלים, רות המואביה ונעמה העמונית. דכוותה קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך וגו' (וירא יט, טו), רבי

מא, ד) היכן מצאתי, בסדום. בבחינת נשמות איז עס דורכגעגאנגען דורך סדום, [ווייל] אז נישט איז דער קטרוג גרויס.

ווי דער אר"י הקדוש זאגט^{מב}, ס'האט אנדערש נישט געקאנט דורכגיין. ער איז געווען אין סדום און ביי לוטין, אזוי ווי ס'איז געווען דאס גאנצע התגלות פון נשמתו של משיח, און דורך תמרין [שלידה את פרץ מיהודה, ומה השתלשל מלכות בית דוד], און די אלע מעשיות, איז עס געגאנגען אויף אזאן אופן, ווייל אנדערש קען עס נישט גיין [מפני הקטרוג]^{מב}.

יוסי ברבי יצחק אמר, שתי מציאות, רות המואביה ונעמה העמונית. אמר רבי יצחק, מצאתי דוד עבדי, היכן מצאתי, בסדום. [וכן הוא גם בבראשית רבה (נ, י)].

^{מב} עיין בספר הליקוטים (פרשת וירא): ובהיות שכאן נתבשר ביצחק, זרע ישראל כולם נמצאו בו, כדכתיב (כא, יב) פי ביצחק יקרא לך ורע, גם כן רצה הקב"ה שנשמתו של משיח שהיתה ג"כ גנוזה קודם בריאת העולם, שנאמר (בראשית א, ב) ורוח אלקים מרחפת על פני המים, זה רוחו של משיח (ליקוט שמעוני בראשית, רמז ד), ותוצאותיו מקורם, רצה עתה גם כן אחי שיראה וימצא, כי היתה אברהם בסדום, שנאמר מצאתי דוד עבדי, ואמרו רז"ל שמצאו בסדום, בלוט בן חקי אברהם. אם כן מוכרח היה שיבואו שלשתן בזמן אחד, אחד למצא לישראל באברהם, ואחד להפוך את סדום, כדי שיצא משם לוט כדי להתחבא במערה, ושם זימן לו יין ויצא משם דוד, משיח אלקי יעקב, לזה באו שלשתן בזמן אחד, והבן.

ובעשרה מאמרות להרמ"ע (מאמר העתים, סימן יט): ויש אמנם לנפש הממזר יחס עם מולידיו, כגון עמון ומואב ע"ל לוט ובנותיו וכו'. והזמין בנות לוט את עצמן להן, והוא עצמו היה משרש הנחש הקדמוני, ארור כשמו, ועוד מלשון ובלע בהן הנה פני הלוט הלוט (ישעי' כה, ז), והוא היצר הרע, כנרמו במדרש הנעלם (וזהו בפרשת דף קלו). וכבר אמרו עליו (סוטה מז. וסנהדרין קז:): שמאל דוחה וימין מקרבת, שהרי גדל במצות אצל אברהם. ונתחכמו בנותיו במקום שאין אנשים לפי סברתן, לחיות זרע מאביהן, ופירשו חז"ל כי אין זרע האמור כאן אלא משיח צדקנו, לא שתהא להם ידיעה פרטית בזה, אלא כיון שתקעו מחשבתן לחיות זרע שיהא ממלא את העולם שהיה שם לגמרי לפי דעתן, אם כן כוונו לזרע שהוא עצמו מלא כל הארץ וכו'. ועם זה הגזירה הקדומה ידידה עבדה, להוציא יקר מזולת, כטעם מצאתי דוד עבדי, ואמרו חז"ל היכן מצאתי בסדום דכתיב שתי בנותי הנמצאות, והמשיח היוצא מהם הוא מציאה ועקרב בהיסח הדעת (סנהדרין יז, טז), בלא הזמנה מושלמת כפי הראוי לדור שכן דוד בא שיהא כולו זכאי. ויועיל אז היותו נולד משרש החצונים, שלא יקטרגו עליו להזכיר עונות ראשונים וכו', והוצרך צירוף אחר קודם שיצא לאויר העולם בקדושה ובטהרה. ואם יבא בדור שכולו חייב, תכתב זאת לדור אחרון בסוד מציאה ועקרב, הן הם חבלי משיח.

^{מב} ועיין כעין זה בקדושת לוי פרשת לך (ד"ה או יאמר במה אדע) וז"ל: או יאמר במה אדע כי איך שנה (לך טו, ח). כי בוודאי אברהם אבינו לא שאל אות על הארץ, אפס כוונתו היה כי באמת אין לומר כלל שתרח היה אביו של אברהם אבינו ע"ה וכו'. והטעם הוא דאב הוא נקרא שורש הבן שמוליד אותו, והולד הוא מהשכל וכו', ואברהם אבינו ע"ה באמת לא נולד כלל בשכל תרח, כי שכלו היה לתאווה ולזכרם האסורים, אפס תולדתו היה משכל אלקות, שהשי"ת הסתכל שמולידת אברהם אבינו ע"ה יתחיל זרע ישראל עם קדושו, השפיע השי"ת אור זה בעולם, לידת אברהם אבינו ע"ה, שהוא היה אילן החיים שממנו נסתעפו זרע ישראל. רק עבור שלא יקטרגו המקטרגים שבא אור גדול כזה לעולם הזה, כתב האר"י ז"ל שהיה מהאי טעמא מהצורך שיהיה תרח ואשתו באמצע, שעל ידי כן לא יקטרגו, וכיון שכן שתרח לא היה רק שעל ידי כן לא יקטרגו, אמנם גוף הלידה היה על ידי שכל אלקות, ולהיאין אין תרח מתייחס כלל בשם אב לאברהם אבינו ע"ה, כי הוא לא היה השכל המוליד לאברהם אבינו ע"ה רק שכל אלקות, ואף על פי כן מחמת ששכן אברהם אבינו עליו השלום במעי אמו בימי עיבורו ותרח היה האמצעי ללידה, הוצרך להתנסות בעשרה נסיונות להסיר הזוהמא של תרח ואשתו ממנו.

ובש"ך על התורה פרשת וישב (לה, יא): שמעתי בשם הר' יעקב אריזי ז"ל, שקיבל מרבותיו למה היחס והשררה והמלכות של ישראל יהיה על זה הדרך [בענין יהודה ותמר], שהרואה יראה שח"י יש בו צד ממוזות, וכן ענין בועז שלא הוליד מאשה אחרת אלא מבתו של עגלון שהוא ממואב, וכבר ידעת מואב מאין בא. ודוד גם כן אמרו וכו', ורחבעם גם כן מנעמה העמונית. אלא שעשה הקב"ה כן כדי להביא מלך המשיח בהיסח דעת, כדי שלא יקטרג המקטרג. כמו שאמר בוהר (ח"א קעב): תא חזי תיאובתא דדרגין מסאבין לאו איהו אלא לקטרגא בסיטרין קדישין, יעקב דאיהו קדישא כולהו כמל ליה וקטרגו בהדיה, בקדמיתא נשכיה חויה כמה דאת אמר (וישלה לב, כו) ויגע בכף ירכו וגו', ולזה רמזו ז"ל (סנהדרין יז, טז) נחש מציאה משיח, קאין בהיסח הדעת של מקטרג. הלא תראה שניתנה תורה בהיסח דעתו של שטן, כמו שאמרו פרק רבי עקיבא (שבת פט) בא שטן לפני הקב"ה ואמר לו תורה היכן וכו', אם כן עשה הקב"ה כן כדי שיהיה השטן דעתו ויאמר השררה והמשיח לא יבואו אלא מהיחס והקדושה ולא יבוא על זה הדרך. וכן תמר במילואה ת"ו מ"ם ר"ש, גימטריא זהו כדי להסית דעת השטן, עם שלוש אותיות, והכל כמסו. וכן תמר במילואה בגימטריא אלה ו' אותיות פלאי, אל"ף פירוש מכוסה

אזוי ווי ס'איז דאך ידוע וואָס ס'שטייט^מ, און אַלע חכמי אַמֶת ברענגען דאָך דאָס.

האַט עס געברויכט דורכצוגיין על כל פנים. אָבער דאָך, נישט [אז] דער גאַנצער כח [זאָל קומען פון צאן], אָבער ס'האַט געמוזט דורכגיין.

ולכן הוצרך גם כן יעקב להצטת המקלות, ולהבאת העתודים על ידי מלאך, בכדי להסתיר הדבר שיהא נראה כאילו באו מבחו של צאן לבן. אבל כל זה היה רק למראית העין, כי באמת בא הכל מצד הקדושה בדרך גם מן השמים על ידי המים עצמן, ונמצא שלא היה כאן שום רמאות באמת, והכל היה רק תחבולה נגד המקטרג [און] דורכדעם האָט מען געמוזט מאַכן די אַלע זאַכן [מה שהציג יעקב את המקלות], ס'זאָל נאָר האָבן לְמִרְאִית הָעֵינַן זאָל זיין אַקעגן די סטרא אחרא, אַקעגן קטרוג, לְמִרְאִית הָעֵינַן זאָל עס זיין אז ס'איז געווען עֲקָדִים נְקָדִים וּבְרָדִים געמאַכט דורך צאן לָבֵן און זיי האָבן זיך פאַרקוקט, און דורך די אַלע זאַכן, דורך די אַלע מְקָלוֹת.

אָבער אַליבא דַּאֲמַת איז דאָך דאָס געווען אַ בְּרִיאָה פֶּאָר זיך, אַ בְּרִיאָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, [וכמו שאמרו במדרש תהלים שעל זה נאמר] וַתִּתְּסֶרְהוּ מֵעַט מַאֲלָקִים, [וכעין] אַזוי ווי רָבָא בְּרָא גְבִרָא [וכדלעיל באות מו-מז], ווי ס'איז געווען אַזוי ווי די גמרא זאָגט^{כא} [סנהדרין סה:].

ס'איז געווען אַ בְּרִיאָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, און ס'איז געוואָרן אַלִּיין אַ תּוֹלְדָה וואָס ס'איז נאָכנישט געווען בְּעוֹלָם און ס'וועט נישט זיין, [אז] פונעם מים איז געוואָרן זרע. דאָס איז געווען אַן עקסטערע זאַך, ס'איז געווען אַ בְּרִיאָה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, [ווייל] אַז נישט העט עס נישט גיווען געקאָנט אויסהאַלטן^מ. אָבער דאָך האָט עס געמוזט זיין [שיעבור דרך צאן לבן], אויף אַזאַן אָפֶן האָט עס געמוזט גיין.

הקדמה לישׁוב קושיא ימ-בא
היצט איז אַזוי, היצט איז רעכט [בביאור דברי בְּנֵי לָבֵן] [קושיא יט-כא].

לבן ידע לבסוף כי צאן יעקב לא נתהוו ונבראו מכח צאן לבן, ולכן ידע שבאמת אין לו שום מקום מענה על יעקב דער אַמֶת, לָבֵן האָט נישט געקענט האָבן צו אים [קיין טענה]. ער האָט דאָך געוואוסט אַלעס [לבסוף], שלא נתהוו ונבראו מכח העתודים של צאן לבן. און די תְּרָפִים האָבן [אים] אויסגעזאָגט. אַזוי ווי דער מדרש זאָגט^מ [אז] איבערדעם האָט זי דאָך אַוועקגע'גַּנְבָּעט די תְּרָפִים [כדי שלא יודיעו ללבן מבריתת יעקב].

וכמו, כמו כי יפלא (דברים יז, ח) תרגום אַרִי יתפסי וכו'. וסימן וְלֹא יָדַע [בשכחה ובקומה] [וירא יט, לג], כי לוט הוא השטן, מארי דלוטין, לא ידע בשכחה, שיצא משם מי שנאמר בו (ויחי מט, ט) קָרַע רֶבֶץ כְּאֶרֶץ, שהוא על שלמה, ובקומה, על מלך המשיח. לא ידע שאלו יוצאים ממנה, כי ה' יתברך הסיח דעתו. ^מ ועיין בזה בדברי יואל וירא (שצד), וישב (עמוד רכג), ועוד. ^מ פירוש: שיהיה קיום לדבר.

^מ בתנחומא ויצא (סימן יב): וְרָחַל לָקְחָה אֶת הַתְּרָפִים (לא, לד). למה גנבה אותם, כדי שלא יהו אומרים ללבן שיעקב בורח עם נשיו ובניו וצאנו. [וכן מפרש ברשב"ם ובאבן עזרא (לא, טז)].

קה

ואלמלי ידע כל זאת מתחילה, באמת לא היה מסכים להמשיך ומתן. אבל למעשה ידע מזה רק לבסוף, והבין שבעצם אי אפשר לבוא בטענה נגד יעקב, כי צאנו בא מן השמים

[און] לְעוֹלָם העט ער זיך נישט גיווען 'געלאָזט' [שלא היה מסכים למשא ומתן שהציע לו יעקב בענין עקודים נקודים וברורים, כי לא היה מסכים שיוציא יעקב את כל אלו הנשמות מתוך סטרא דיליה^מ, ווען ער העט גיווען געוואָרן געוואָרן [פון 'פריער'] אַז מ'מאַכט אַזאָ שווינדל.

קי

נאָר וואָס'זשע דען, ער האָט דער אַמַת געוואוסט [שפעטער צום סוף שהכל נעשה מן השמים, ולא על ידי כח צאנו, און] צו דעם האָט ער [לבסוף] נישט געהאַט קיין שום טענה. ער האָט געקאָנט [ווען] האָבן אַ טענה [נאָר אויף] וואָס ס'איז כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ, מיט די לִידָה. [אבל לא כן עתה, כשהכל היה בדרך נס מן השמים ע"י שתיית המים, ולא מכוחם של צאן לבן].

קו

ובמה שהולידו בדרך הטבע, הלא בזה היה אדרבה נכנסה בראשית לבן עצמו, ורק הרוחו לבן מזה. ובמה שנולד מן השמים, הלא לא היה ללבן שום חלק ונחלה בזה

און דעם אַלעס [מה שנולדו בדרך הטבע מצאן לבן], אין דעם האָט ער [לבן אויף] געהאַט אַ בְּרָכָה, האָט ער געהאַט גענוג. [ועל זה אמר לו יעקב] אַנְכִי אֶחָטָנָה, דער חֲשׁוֹבֵן האָט אים געשטימט אַרום און אַרום, אִילִי צאָנְךָ לֹא שְׁכָלִי [וכדלעיל באות נב], וואָס ס'איז מעגליך צו זיין מיטן דֶּרֶךְ הַטֵּבַע וואָס זיינע שאַף קאָנען ברענגען האָט ער געהאַט אַלעס, ער האָט נישט צוגערירט צו זיינעם.

קח

נאָר אָבער 'דעם' איז געווען אַ נייע בְּרָכָה, ס'איז דאָך געקומען פון זיינעט וועגן [עבור יעקב], וואָס פֿאַר אַ טענה האָט לָבָן געקענט האָבן צו דעם, ס'איז דאָך געקומען פון זיינעט וועגן, ער האָט דאָך דאָס אַליין באַשאַפֿן, און ס'האָט נישט אָנגערירט אין זיינעם, איז דאָך דאָס אָן עקסטערע זאך. ער האָט קיין שום טענה נישט געקענט האָבן צו דעם, אדרבה פֿאַרקערט^מ.

קט

אלא יען שעל כל פנים בדרך העברה עברו צאן יעקב בהנקבות של צאן לבן, לבן ביקשו לבן ובניו להתרעם על זה, כי מאשר ללבן עשה יעקב את כל הכבוד הזה

נאָר וואָס דען [אף על פי כן התרעמו לבן ובניו], ווייל ס'איז געווען אַן אַכְסָנְיָא [בְּצִאָנו], ס'איז דאָך דורכגעגאַנגען דורך זיינע צאָן, וואָרן דער עיבור איז דאָך געווען דאָרטן, ס'איז דאָך דורכגעגאַנגען דורכן בטן פון די נקבות פון זיינע צאָן איז דאָך עס דורכגעגאַנגען, אפילו ס'איז נישט געווען פון די זכרים, [ווייל] מ'האָט נישט געדאַרפֿט.

קי

ואף שהיה זה נהנה זה לא חסר, והוא רק מדת סדום לבקש תשלומין על זה. אבל לבן הלא היה לו גם מדת סדום, ולכן היה לו תרעומות, ורצה לחטוא גם זה מידו של יעקב

על כל פנים, הגם [ס'איז] זה נהנה וזה לא חסר, [ווייל] ער האָט דאָך גאָרנישט אַראָפּגעגעבן פון זיינעם, [און] ס'איז מִדַּת סְדוֹם^מ. ער האָט דאָך אָבער געהאַט מִדַּת סְדוֹם.

^מ שעל זה נלחם לבן ביעקב עם תחבולותיו, וכמבואר לעיל בכוונת הפסוק אַרְמִי אֶבְדָּ אֲבִי.

^{מב} וכדלהלן בדברי רבינו סוף אות קיט.

^{מט} וכמו שאמר בגמרא (בבא בתרא יב: ועוד) דבכגון זה כופין על מדת סדום.

ק"א

ער [יעקב] האָט דאָך אים באַצאָלט אויך גענוג, ער [לָבָן] האָט דאָך געהאַט אַ בָּרָכָה [בזכות יעקב], פאַרדעם איז דאָך אים געבוירן געוואָרן [בלי שום שיפּוּל]. און ס'האָט אים נישט אויסגעפּעלט, אַחַטָּנָה, דער חֲשֹׁבֵן האָט אים געשטימט, ער האָט נישט געהאַט קיין שום מָקוֹם טַעֲנָה.

אַבער אף על פי כן, ס'איז דאָך אָבער געווען לָבָן הָאָרָמִי, האָט אים דאָס אויך נישט געשמעקט, אַז ס'גייט 'דורך' דורך זיינעם. האָט ער [עס] אזוי אויך געוואָלט.

ק"ב

ועוד רבאמת עד עתה היה לבן רגיל שהיה מושל אף בשרים עליונים על ידי כח הכשפים שהם מכחישים פמליא של מעלה, אלא שיעקב אבינו דנפיש זכותיה, גם הכשפים לא היה להם כח נגדו, וכעין שאמרו בגמרא אצל רבי חנינא דנפיש זכותיה ער איז דאָך געוואוינט געווען [אין כשפים, שעל זה אמרו] כְּשָׁפִים מְכַחֲשִׁין פְּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה [סנהדרין 10:]. אַלע שְׂרִים עֲלִיוֹנִים, מיט כְּשָׁפִים [יכולין לשנות הגזירה העליונה. ולבן] ער איז געווען [גדול בכח הכשפים].

קיינער איז נישט - אזוי ברענגען זיי דאָך - איז נישט ניצול געוואָרן פון לָבָן'ס כְּשָׁפִים. ער האָט געוואוסט ער האָט אַ כֹּחַ געהאַט דאָרט אויף אַלעם.

אויסער [כעין ווי ס'שטייט ביי] רבי חנינא¹ [שלא ניזק מכשפים, כשאמר] אין עוד מלְבָדוֹ, [והטעם] דְּנִפִּישׁ זְכוּתִיהָ טוֹבָא.

אַבער ווייטער האָט ער [לָבָן] דאָך 'געשאַפט' אויף אַלעמען, האָט ער דאָך אויף אַלעמען געשאַפט.

ממילא האָט ער נישט געקענט האָבן קיין [שום טענה באמת, אלא שאעפ"כ רצה למשול ולחטוף גם בזה].

ק"ג

ועל זה גם כן נתקנא ונתרעם יעקב בלבן, כי עתה הוא רואה שיעקב מצד הקדושה הוא מושל יותר ממנו בשרים עליונים ומערכת השמים

דאָס קאָן זיין איז דער פֿשֵׁט [במה שאמרו בני לבן לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאֶבְיָנוּ, [וכלדהלן]. [דהנה] לָבָן האָט געוואוסט, ער האָט דאָך מוֹשֵׁל געווען אויף אַנדערע אויכעט, מיטן כֹּחַ הַכְּשָׁפִים, אויף די אַלע שְׂרִים עֲלִיוֹנִים האָט ער געשאַפט, ער האָט מוֹשֵׁל געוועזן אויף יעדן. די וואָס זיי האָבן נישט דירעקט גרויסע זְכוּתִים [מיט] הַשְּׁגָחָה פֿרָטִיּוֹת [כעין יעקב אבינו, ורבי חנינא].

האָט ער דאָך מיט כְּשָׁפִים אויף אַלעמען געשאַפט.

און פּלוצים האָט ער געזען אַז יעקב אבינו האָט דאָ 'געשאַפט' איבער זיינע זאכן, אַזאַ מִין מַעֲשֶׂה [שבאלה הצאן לא היה ללבן שום שליטה, ולא הצליח בכח כשפיו, רק נתקיים ביעקב בחינת] וַתַּחֲסְרֵהוּ מַעַט מֵאֱלֹקִים, 'ער' האָט געשאַפט, [און] 'וואָס' ער [יעקב] האָט

¹ בספרים הק', מדברי הזוהר הק', [וישלח 10: וז"ל: אָמַר רַבִּי אֲבָא, כּוּלִי עֲלֵמָא הָוִי יָדְעִי דְלָבָן הָוִי רַב חֲפִימִין וְחֲרָשִׁין וְקוֹסְמִין, וּמֵאֵן דְּבַעִי לְאֹבְדָא בְּחָרְשֵׁי לֹא אֲשַׁתְּזִיב מִנִּיהּ. וְכָל מַה דְּיָדְעָ בְּלֵעָם מִנִּיהּ הָוִי, וְכַתִּיב בֵּיהּ בְּכַלֵּעָם [בלק כב, ו] כִּי יָדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר תַּכְרֹךְ מִכְרֹךְ וְאֲשֶׁר תֹּאֵר יוֹאֵר. וְכוּלִי עֲלֵמָא הָוִי מְסַתְּפִי מִלָּבָן וּמִחָרְשֵׁי וּמִלָּה קְדַמָּא דְשִׁדְר יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ, אָמַר עַם לָבָן גְּרִיתִי.

² בגמרא חולין (1:): אין עוד מלְבָדוֹ [והאמת ד, לה], אמר רבי חנינא ואפילו כשפים [פירש"י: איןן שלא מדעתו, שאם אין גזירה מלפניו אין מריעין לו לאדם]. ○ ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא [שרצתה ליקח עפר מתחת רגליו, ולהמיתו ע"י כשפים], אמר לה שקולי, לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלְבָדוֹ כתיב. ○ והאמר רבי יוחנן למה נקרא שְׁמֵן כְּשָׁפִים, שמכחישים פמליא של מעלה. שאני רבי חנינא דנפישא זכותיה.

געוואָלט, האָבן די שאָף געטון²¹, האָבן זיי געהאַט 'אָזוי' קינדער, אַזעלעכע זאָכן, שְׁלֹא כְּדָרְךָ (הטבע).

[והכיר לבן כן] ס'איז נישט געווען זיינס, ס'איז אַ נייע פֿריאַה. [ותמה על זה] וואָס איז דאָס עפעס, ער האָט עס נישט פאַרשטאַנען.

קיד

ישוב קושיא ימ, ב, כא

מצינו לשון 'לקיחה', דפירושו קיחה בדברים, וכמו שמפרש רש"י בכמה מקומות

ס'שטייט דאָך, דער פֿלל איז [דלשון לקיחה שייך גם בדברים].

[ווי] ס'שטייט (קרח טז, א) [וַיִּקַּח קֶרַח, ער האָט גענומען, [זאָגט רש"י] מְשַׁכֵּם בְּדָבָרִים.

אַז מ'נעמט יענעם [און] מ'ציט יענעם צי צו זיין שיטה [בדברים], דאָס רופט מען אָן [בלשון] לקיחה.

טאַקע דאָ אליין (בסדר בראשית) שטייט ביי שְׁרָה'ן (לך טז, ג) וַתִּקַּח [שְׁרָי] אֶת הָגֵר וַתִּתֵּן אֶל אַבְרָם, פון וואו האָט זי 'גענומען' הָגֵר'ן, זאָגט רש"י²², זי האָט זי מְשַׁכָּה געווען בְּדָבָרִים, אשריך שְׁזִכִּית לידבק בגוף קדוש'.

אַז מ'ציהט יענעם צו מיט רייד, און יענער קומט²³ אויף זיין שיטה, האָט מען אים 'גענומען', די פסוקים רופן [עס] אָזוי כסדר [בלשון] לָקַח.

קטו

וזה שאמרו בני לבן 'לָקַח' יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאָבִינּוּ, וזה קאי על ענין כח הממשלה, שיעקב משך בדבריו הק' את 'כָּל' הכוחות שהיה ללבן עד עתה למשול אף בעליונים, וכל שכן בתחתונים, ויעקב נעשה עתה המושל עליהם

דאָס איז דער פֿשט [בפסוק 'לָקַח' יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאָבִינּוּ].

ער [לבן] האָט אָנגעקוקט, [והבני לבן] זיי האָבן געקוקט דער לָבָן האָט געשאפט אויף אַלעם, [און] פלוצים האָט ער [יעקב] איבערגענומען, [אלעס] 'וואָס' ס'האָט גיהערט צום פאָטער, האָט 'ער' איבערגענומען, האָט ער דעם גאַנצן כָּח באַקומען אויף זיי, ער האָט זיי מוֹשֵׁף געווען בְּדָבָרִים. וואָס ער שאַפט זיי, דאָס טוען זיי.

[און אויף] אַזוינס האָבן זיי נישט געקאַנט מַסְפִּים זיין, זיי האָבן אַזוינס נישט געהערט. [ועל זה אמרו 'לָקַח' יַעֲקֹב אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאָבִינּוּ].

קטז

ושוב אמרו ענין אחר וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינּוּ עָשָׂה אֶת כָּל הַכֶּבֶד הַזֶּה, וזה קאי על ענין צאנו של יעקב, שעל זה לא שיד לומר לשון 'לָקַח' את אשר ללבן, דהלא היה זה בריאה חדשה ולא לקח מיד לבן מאומה, אבל 'מאשר ללבן' עשה ונתהווה צאנו, שהרי עברו דרך הנקבות של צאן לבן

דערנאָך זאָגט ער וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינּוּ, דאָך סוף כל סוף דורך זיינע שאָף, פונעם פאָטער, 'עָשָׂה' האָט ער זיך 'פאַרשאַפט' אֶת כָּל הַכֶּבֶד הַזֶּה [ע"י בריאה חדשה שנעשה בהם]. דאָס האָט ער מוֹדָה געווען אַז ער [יעקב] האָט עס פאַרשאַפט, 'עָשָׂה' אֶת כָּל הַכֶּבֶד, ס'איז נישט געווען פון זיינעם [משל לבן]. נאָר אַזויפיל האָט ער נאָר געהאַט אַ טַעֲנָה, וויבאַלד ס'איז געווען מֵאֲשֶׁר לְאָבִינּוּ, ס'איז דאָך דורכגעגאַנגען די נקבות פון זיינע שאָף, וואָרן זיי זענען דאָך נְתַעֵבֵר געווען ביי דעם, [כאַטש] וויאָזוי ס'איז געווען

²¹ וכמאמר הכתוב (לא, ו-ח) וַאֲבִיכֶן הִתֵּל בִּי וּגו', וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹקִים לְהָרַע עִמָּדִי, אִם כֹּה יֵאמֹר נִקְדִּים יִהְיֶה שְׁכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל הַצֹּאן נִקְדִּים, וְאִם כֹּה יֵאמֹר עֲקָדִים יִהְיֶה שְׁכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל הַצֹּאן עֲקָדִים. (מדברי יואל).

²² ברש"י לך (טז, א): וַתִּקַּח שְׁרָי. לקחתה בדברים, אשריך שזכית לידבק בגוף קדוש כזה.

²³ מלשון: געקומען דערויף [להשיג זאת בדעתן].

טאַקע בִּדְרֵךְ נִס, אַ בְּרִיאָה חֲדָשָׁה וּוָאָס עַר הָאָט געמאַכט יעקב אבינו, אָבער 'דאָך' איז עס געגאַנגען דורך אים, הָאָט ער שוין געהאַט אַ טענה. דאָס הָאָט ער שוין נישט פאַרטראָגן.

קי

דאָס איז דער פֿשט אינעם גאַנצן פסוק, איז נישט קיין סְתִירָה [הלשון 'כָּל' אָשר לֹא־בִינּוּ, והלשון 'וּמֵאֲשֶׁר' לֹא־בִינּוּ] (קושיא כ.). [און] דאָס איז צוויי זאַכן, דער לִקָּח איז עפעס אַנדערש, און דער עֲשָׂה איז עפעס אַנדערש (קושיא כא.).

דער פֿשט [פון לִקָּח יַעֲקֹב], אויף דעם הָאָט ער זיי 'גענומען' [כל הכוחות עליונים], אַז ער הָאָט געקאָנט פאַרשאַפֿן אַ נייע בְּרִיאָה דורך זיין עֲשִׂיָּה, [וואָס] ס'איז נאָך אַזוינס נישט געווען. [דהלא לכן] ער הָאָט דאָך מוֹשֵׁל געוועזן [מתחילה] מיט זיין כֹּחַ הַכֹּשֶׁפִּים אויף יעדן, און פלוצים הָאָט ער [יעקב] געקאָנט מאַכן אַ נייע בְּרִיאָה אויף זיינעם, הָאָט ער געקאָנט שאַפֿן אויף זיינע זאַכן, אַת כָּל אֲשֶׁר לֹא־בִינּוּ [לשעבר] זענען געווען מִשְׁעָבֶד [עתה] צו יַעֲקֹב אבינו.

הָאָט ער עפעס אַ קוק געגעבן, עפעס אַזאַ מין זאָך הָאָט ער נאָכנישט געהערט. דאָס איז געווען דאָס תְּרַעמוֹת וּוָאָס זיי האָבן גע'טענה'ט וּמֵאֲשֶׁר לֹא־בִינּוּ עֲשָׂה אַת כָּל הַכֹּבֵד הַזֶּה.

קיח

סיום ישוב קושיא מז

ועל כל פנים לא היה כאן שום רמאות שעשה יעקב, כי לא לקח וחיסר מיד לבן מאומה, וכמבואר לעיל [דער כָּלֵל] איז דאָך^נ, אַז אַ נִס טוט מען נישט פאַר רִשְׁעִים, הָאָט ער געוואוסט [אז] פון זיינעט וועגן [עבור לבן עצמו] טוט מען נישט אַזאַ מין זאָך, [נאָך] דאָס הָאָט ער [יעקב] זיך אַליין 'ערוואָרבן'.

איבערדעם איז סָרָה מֶהָר [תמיהת הראשונים] [בקושיא טז], איז נישט קיין שום קִשְׁיָא, [ווייל ס'איז נישט געווען] קיין שום שווינדל. קיין שום 'דאָס' [ענין רמאות].

קיט

ואפשר עוד, כי הצנת המקלות לא עשה יעקב רק באותן שבלאו הכי נולדו על ידי בריאה חדשה מן השמים, אבל באותן שהולידו בדרך הטבע לא שם יעקב את המקלות, רק השאירם ללבן קאן טאַקע זיין, אַז די וואָס זענען נולד געוואָרן פון דֶּרֶךְ הַטֵּבֶע, הָאָט ער נישט געטון קיין מַקְלוֹת, און מ'הָאָט נישט געברענגט [קיין עתודים], די מַלְאָכִים האָבן נישט געברענגט דעמאָלטס.

'נאָר דעמאָלטס' הָאָט מען געברענגט, נאָר ווען ער הָאָט געברויכט האָבן פאַר 'זיינע' שאָף וועגן, נישט פאַר 'יענעם'.

[ולהודיע כל זאת השמיענו הכתוב (ל, מא-מב) וְהָיָה כָּל יָחַם הַצֵּאֵן הַמְקֻשְׁרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת הַמַּקְלוֹת וגו' וְהַעֲשִׂיף הַצֵּאֵן לֹא יָשִׁים, וְהָיָה הָעֲשִׂיפִים לְלֶכֶן וְהַקְשָׁרִים לִיעֲקֹב. כי המוקדמים הולידו בדרך נס, ואלו היו ליעקב, והמאוחרים הולידו בדרך הטבע, ואלו היו ללבן.]

קב

ממילא הָאָט ער [לבן] נישט געהאַט קיין שום נְגִיעָה [ואחיזה באלו הצאן של יעקב, און] ס'איז נישט קיין שְׁמֵץ רַמְאוֹת.

^נ וכמו שהאריך רבינו בכ"מ בכמה ראיות, ומהם בעל הגאולה ועה"ת (סימן יא, ועוד).

נאָר אדרבה פאַרקערט, 'ער' [לכן] האָט 'אים' געוואָלט באַשווינדלען, [אפילו ווען] ער האָט נישט געהאַט קיין רעכט פון אים צו נעמען.
און ער האָט דאָך, ער האָט זיך 'געלאָזט באַצאָלן', די בַּרְכוֹת [שנתברך בעבורו], און אלעס באַצאָלן נאָך מער ווי ס'איז.

קבא

ישוב קושיא יד

ומוישוב גם אומר לא תתן לי 'מאומה', כי באמת לא לקח משל לכן מאומה בדרך 'נתינה', וכל התנאי נתקיים בדרך גם מן השמים מבלי שיחסר כלום מצאן לכן

איבערדעם איז רעכט וואָס ער זאָגט לא תתן לי 'מאומה'. דעס וואָס ס'קער צו 'דיר', זאָלסטו מיר נישט געבן גאַרנישט¹¹, [נאָר] איך וועל מיר אַליין פאַרשאַפן, און נישט פון דיינעם.

נאָר וואָס דען, איך וועל עס מאַכן עקדִים וטְלוּאִים, כדי מ'זאָל האָבן אַ סִימָן, אַ סִימָן [אז] זאָלסט וויסן אז דאָס איז מיין.

אַבער נישט פון דיינעם, וואָרן פון דיינעם האָב איך נישט גענומען 'גאַרנישט', [און] פון דיינעם 'ברויך' איך גאַרנישט. איך וועל נישט נעמען ניטאַמאָל פון דיינע שאַף, פון 'די מְזוּהָמִים' וועל איך ניטאַמאָל נעמען.
לא 'תתן' לי 'מאומה' האָט ער אים געזאָגט¹².

קכב

ישוב קושיא טו

ולזה גם לא אמר בלשון 'נתינה', רק אמר אם 'תעשה' לי הִדְבָּר הַזֶּה, כי לא היה כאן שום נתינה מצד לכן, שהרי הכל היה בריאה חדשה מצד יעקב, אלא אמר שיעשה עשייה בעלמא, כמה שינחם לעבר דרך מעבר תחומו

נאָר אם 'תעשה' לי הִדְבָּר הַזֶּה, דאָס איז אַן עֲשִׂיָּה בְּעֵלְמָא אז ער האָט געלאָזט, דאָס אַליין אז ער האָט נישט מוֹנֵעַ געווען אז דורך זיינע שאַף איז עס 'דורכגעגאַנגען' די בְּרִיאָה וואָס ער האָט זיך געמאַכט, די בְּרִיאָה חֲדָשָׁה, ס'איז דורכגעגאַנגען [דורך] לִבְנֵי שָׂאָן.

איבערדעם דאָס איז נישט קיין נְתִינָה, וואָרן ער גיט אים דאָ גאַרנישט, נאָר תַּעֲשֶׂה, אזויפיל זאָלסטו טון, וואָס ער לאָזט אים. דאָס איז נאָר אַן עֲשִׂיָּה בְּעֵלְמָא.

קכג

ישוב קושיא יב

[און] דעס וואָס ער האָט געזאָגט מְתִי אַעֲשֶׂה גַם אֲנִי לְבֵיתִי.

קכד

כל עמלו של יעקב אבינו בבית לכן, היה כדי להוציא מושם ה"ב שבטמים, ולהעמיד את הכלל ישראל עד סוף כל הדורות יעקב אבינו האָט געזאָגט אזוי.

דער אָמַת, ער האָט דאָך געהאַרעוועט אויף דעם, ער זאָל מַעֲמִיד זיין י"ב שבטִים, און מַעֲמִיד זיין אַ כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, עד סוף כל הדורות.
אזוי ווי פריער שטייט [שהתפלל יעקב] וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹקִים, [ופירש"י]¹³ שלא ימצא

¹¹ דכל מה שיוולדו בדרך הטבע, יהיה הכל שלך, וכדלעיל באות קכ. (מדברי יואל).

¹² אמנם בכדי שיהיה סימן והיכר בין הנולדים בדרך נס שהוא חלקו של יעקב, והנולדים בדרך הטבע שהוא חלקו של לכן, על כן התנה עמו יעקב שהנקוד וטולא יהיה שלו, כדי שזה יהיה לסימן שיוכר חלקו של יעקב. (דברי יואל).

לשון ויצא תשכ"ז (חלק א) קדשו כג

פסול בזרעי. און אז די שטיינער וועלן מתאחות^ט ווערן [לסימן על הצדיקים שעתידין לצאת ממנו], אזוי ווי איך האב פריער געזאגט^ס. האט ער דאך אויף 'דעם' געהארעוועט.

וכה
ועתה ראה שברוך השם כבר עלתה בידו להעמיד השבטים הקדושים
וטהורים, והם ראויים לכך שיוכל לסמוך עליהם בהעמדת הכלל ישראל

און ער האט געזען, ברוך השם - האט ער געזען - ס'זענען שוין געווען די י"ב שבטים, דאס הייסט עלף שבטים זענען שוין געווען דארטן אין הויז, און ער האט געזען זייער קדושה וטהרה, נשמות גבוהות וקדושות, ער האט געזען, [בוצין בוצין] מקטפיה ידיע^{סו}, זיי זענען מפורסם געווען לתומו^כ ולצדקות, אלע קינדער, נאך פון קינדווייז אויס' האט מען דאך געזען.

ער האט געזען ער האט זיך אויף וואס צו פארלאזן, [בענין הנשגב] וואס ער איז געקומען [דערפאר] אויף דעם עולם, ער זאל מעמיד זיין אן אומה ישראלית. ער האט געזען אז זיי טוען דעם וואס מ'ברויך, מ'קאן זיך פארלאזן אויף זיי, [אז] דורך זיי [וועט ארויסקומען דער כלל ישראל].

וכה
וזה שכתב רש"י עכשיו אין עושין 'לצרכי' אלא כני. והכוונה על העמדת הכלל ישראל באופן שיתרבה מזה הכבוד שמים, אר זה היה צורכו של יעקב להרבות כבוד שמים, אבל לעצמו לא היה 'צריך' כלום, לא בעניני עולם הזה ולא בעולם הבא, וכדרך הצדיקים

ער האט געזאגט [זיי זענען] עושים 'לצרכי'.
[ווייל] וואס זענען געווען די 'צרכים' פון יעקב אבינו?
ער האט נישט 'געברויכט' גארנישט, ער האט נישט משתוקק געווען אויף קיין עולם הזה, [פון דעם] שמועסט מען [אודאן] נישט, און ניטאמאל אויף עולם הבא.
[נאר] אזוי ווי ביי צדיקים^ט, זיי זוכן נאך דעם רצון הבורא ברוך הוא.

^ט ברש"י (כח, כא): ויהי ה' לי לאלקים. שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי, כמו שאמר (שם, טו) אשר דברתי לך, והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר (לך יי, י) להיות לך לאלקים ולירצוך אחריו, ורען מיוחס, שלא ימצא בו שום פסול.

^ט שיעשו לאבן אחד. והוא לשון המדרש (ב"ר סח, יא) שהביאו רבינו בקושיא ו. בקושיא ו יושבו (השיך לחלק ג' של הקונטרס).

^ס בגמרא בברכות (מח.): אביי ורבא [כשהיו בקנטונם] הו יתבי קמיה דרבה [בסעודתו], אמר להו רבה למי מברכין, אמרי ליה לרחמנא וכו'. אמר להו רבה תרוויכו ובנן הויתו, היינו דאמרי אינשי בוצין בוצין מקטפיה ידיע [נדלעת כשהוא קטן כבר ניתן להכיר איכותו משרף היוצא ממנו. והכוונה שאדם גדול כבר רואין ממעשיו בקטנותו האין שיתגדל].

^כ מלשון רש"י בפרשת תולדות (כה, כג): ממעיך יפדרו. מן המעים הם נפדרים, זה לרשעו, וזה לתומו.

^{טו} ועיין בתהלים תפלה למשה (קמג, יז) וז"ל: או יאמר על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ס:) בפסוק "באלקים" אהלל דבר "בה" אהלל דבר (תהלים נ, יא), היינו בין בחסד בין בדין. והנה אמרו החכמים שעיקר עבודת השי"ת הוא שיחיה על בחינה שגם אם עושי יענש בגיהנם על קיום המצוה, מכל מקום יעשה בחשקות גדול להשלים רצונו. והנה זה דבר קשה מאוד שיחיה, כיון שהוא אחד מ"ג עקרים שהקב"ה משלם שכר טוב לעושי רצונו. רק שצריך לחשוב ולכוון 'שאני' עושה דבר זה עם גל מנת שאסכול בגיהנם, רק רוחך טובה רוצה לומר רצונך הטוב תנחני בארץ מישור לעולם הבא, ולא 'שאני' עושה כן על מנת שאירש עולם הבא. והיינו למדני לעשות רצונך פי אתה 'אלוקי', רוצה לומר אף אם אקבל עונשים שהם מדת הדין, עם כל זה ורוחך טובה, רוצה לומר שלא ישרש בלבו שאין שכר בנמצא ח"ו, דאם כן מכחיש עיקר גדול באותו פעם, רק שידמה כי רצונך תנחני [בארץ מישור לעולם הבא], ולא 'שאני' עושה משום זה, וזה צריך 'לימוד', שבלבו אמונת השכר ואף על פי כן עובד על מנת לקבל עונשי גיהנם, ודו"ק.

וז"ל רבינו בזה בסעודת פורים תשי"ט [לשון קדשו נה, אות לא]: דער הייליגער ישמח משה, אוי וויי, אוי וויי ווער ווייסט דען ווי גרויס ער איז געווען, ווי ווייט ער האט דערגרייכט מיט זיין עבודה. ער זאגט אין תהלימל וכו', זאגט ער אזא בחינה, אז צדיקי אמת, די ווילן 'דינען דעם באשעפער' [בכל אופן ואופן, ולכן אפילו] ווען זיי

אז ס'זאל זיין א פבור שמים, [און] ס'זאל בלייבן דורות מיט אידן.
[און ארץ] 'דאס' האט ער געזען [אז] די קינדער וועלן שוין דאס טון, די הייליגע
שבתים, זיי וועלן דאס אלעס טון וואס מ'ברויך, זיינע צרכים וואס מ'ברויך.

קבו

אבל אמר יעקב, שאף שיש לו בנים קדושים כאלו, עדיין הם נצרכים גם לעזרו שהוא יסייע בידם בעבודת הקדוש
פונדעסטוועגן האט ער גע'טענה'ט, 'זיי' וועלן אלעס טון, אבער 'איך' מוז נאך
צוהעלפן. איך מוז נאך אויך צוהעלפן.
אן זיין כח וועלן זיי 'דאך' נישט קענען דורכפירן אלעס, זיי ברויכן נאך האבן
דעם כח פון יעקב אבינו, נעבן^ט אזעלעכע הייליגע קינדער [ווי] די הייליגע שבתים
ברויך מען נאך זיין כח [אויך].

קכח

ועל זה אמר ועתה מתי אעשה גם אנכי 'לְבִיתִי', היינו כדרי להעמיד בית נאמן
בישראל, ובית צדיקים יעמוד, צריך אני לעשות 'גם אנכי' עמם, לסייעם בעבודה זו
האט ער געזאגט מתי אעשה גם אנכי 'לְבִיתִי', איך זאל אויפשטעלן א בית נאמן
בישראל, בית צדיקים יעמוד (משלי יב, ד), אויפצושטעלן א הויז.
איך האב טאקע די קינדערלעך, זיי זענען געווען אזעלעכע קדושים נוראים,
קדושים וטהורים, [וואס] מ'קען זיך אויף זיי 'פארלאזן'.
אבער 'איך' מוז אויך נאך עפעס צוטון צו דעם, מתי אעשה 'גם אנכי' לְבִיתִי.

קכט

ישוב קושיא יג

ולצורך זה, שהוא צורך העמדת כלל ישראל, המשיך ואמר ללבן שהוא רוצה בעקודים נקודים וברורים, כדי להוציא מהם
הנשמות קדושות אשר יתגלגלו אחר כך בבני בניו במצרים, ומהם יצאו ששים רבוא מקבלי התורה ומעמדי הכלל ישראל
[און אויף דעם] האט ער געזאגט, וואס זאל זיין דאס טועכטס [לְבִיתִי].
ווארן דער סוף וועט זיין אז ס'וועט זיך ציען דורות, [אבער] וויאזוי וועט זיין
מ'וועט קומען קיין מצרים, וואס ס'זאל זיך ציען ווייטער [די דורות].

זאלן האבן דאס גיהנם פאר די מצות און גן עדן פאר די עבירות, ווילן זיי [נאך] דינען דעם באשעפער. זיי ווילן
גארנישט, ס'אינטערעסירט זיי נישט דער גן עדן מיטן גיהנם, זיי ווילן נאך דינען דעם באשעפער. ○ נאך וואס
דען, מ'קאן דאך נישט קלערן אז פאר עבדות ה' באקומט מען נישט גן עדן, ס'איז דאך פון די י"ג עיקרים מ'זאל
גלייבן שהבורא יתברך שמו משלם שכר טוב לשומרי מצותיו, מוז מען דאך גלייבן אז פאר עבדות ה' באקומט
מען גן עדן און פאר עבירות באקומט מען גיהנם, אבער מ'מוז גלייבן [נאך] ווייל דער באשעפער זאגט אזוי,
אבער 'זיי' זענען נישט ביי דער בחינה. ○ זיי זענען ביי דער בחינה [אז] ס'אינטערעסירט זיי גארנישט, ס'איז
נישט קיין נפקא מינה, ווען ס'זאל קומען דאס גיהנם פאר די מצות ווילן זיי נאך טאן מצות, זיי ווילן טון דעם
'רצון הבורא' ברוך הוא וברוך שמו [עבור שהוא רצונו יתברך], זיי ווילן 'נישט טון' דעם 'כנגד רצון הבורא', נישט
וועגן דאס גיהנם, ס'אינטערעסירט זיי נישט דער גיהנם מיט'ן גן עדן, אזוי שטייט אין ישמח משה אין תפלה
למשה אין תהלימל דארט, אזוי ברענגט ער.

ועיין עוד בייטב לב פרשת לך (בפסוק אחר הדברים האלה) וז"ל: כי עובדא ידענא (הובא גם בנוצר חסד על אבות ד
כב, וכעין זה באגרא דפרקא אות ב) שמעתי שהבעל שם טוב התפלל על איזה חולה, והבטיחו בחלק עולם הבא
שיחיה, ולא עלתה בידו, והיה נראה כאלו הפסיד ח"ו עולם הבא. חזר ואמר כך הוא טוב, כי עד עתה היה מקום
לעבוד בשביל שכר עולם הבא, אבל מעתה שאין לי עולם הבא, הריני עובד ה' שלא על מנת לקבל פרס בלתי
לה' לבדו. ○ ושמעתי מפי החסיד ר' מאיר ממאדע, לפרש בזה (בראשית רבה פד, ג) ביקש 'יעקב' לישוב בשלוה,
מיצר הרע המסית לעבוד בשביל שכר עולם הבא וכדומה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, כי ארד אל בני וגו' (וישב לו,
לה), אז ישב בשלוה לעבוד שלא על מנת לקבל פרס, והבן, עד כאן דבריו. [ועיין בזה גם בייטב לב פרשת תולדות
(בפסוק ורבה אמרה)].

^{טו} פירוש: בנוסף צו.

[איבערדעם] ברויך איך האָבן די נְקָדִים וּבְרָדִים, ווייל פון דאָרטן וועל איך אַרויסנעמען די אַלע נְשָׁמוֹת, און 'די' וועלן דערנאָך געבוירן ווערן [ביי אידן] אין מְצָרִים, און ס'וועט זיך ציען די דורות פון זיי. צו דעם מוז איך האָבן [כוחי ועשייתי], וואָרן דעם קאַנען זיי נאָכנישט אַליין טון.

קל

ונמצא שאין שום סתירה באומרו אם תַעֲשֶׂה לִי הַדְּבָר הַזֶּה וגו', אל אומרו מְתִי אַעֲשֶׂה נָם אֲנִכִי לְבִיתִי, אלא אדרבה בא עצה זה למלאות מה שהוצרך עוד לעשות לביתו

איבערדעם איז דאָס מְקוֹשֶׁר, מיט דעם מְתִי אַעֲשֶׂה גַם אֲנִכִי לְבִיתִי. און וואָס די עֶצָה איז צו דעם, אַם תַעֲשֶׂה לִי הַדְּבָר הַזֶּה וגו', הִסֵּר מִשָּׁם כָּל שָׂה וגו' וְטָלוּא וְנָקַד בְּעֵינָם, איך וועל אַרויסנעמען די נְשָׁמוֹת, 'די' וועלן טאַקע זיין, די וועלן זיין מיינע בְּנֵי בֵּית. דעם וועט זיין זיינע דורות, די הייליגע שְׂבָטִים, [וששים רבוא מביניהם] פון מְצָרִים וואָס זענען אַרויסגעגאַנגען. ווי דער ילקוט ראובני ברענגט (כדלעיל באות פט ואות צה), אין מְצָרִים די וואָס זענען אַרויסגעגאַנגען, איז דאָך געוועזן פון די שְׂאָף, פון די נְשָׁמוֹת פון די שְׂאָף.

קלא

[ולצורך זה הקדים ואמר מְתִי אַעֲשֶׂה גַם אֲנִכִי לְבִיתִי, ווייל] אָן דעם [מבלי כוחו של יעקב] וועט עס נישט אויסהאַלטן.

זיי זענען טאַקע זייער הייליג און גרויס, אָבער איך מוז די עֲבוּדָה מאַכן [של הוצאת הנשמות קדושות הטמונים בהצאן].

איבערדעם האָט ער געזאָגט 'גַם' אֲנִכִי. ער האָט טאַקע געמוזט האָבן צו דעם די קינדער זיי זאָלן זיין אַזוי הייליג, די שְׂבָטִים, [שהרי] אָן דעם איז נישט געווען גאַרנישט. נאָר וואָס דען, אָבער [בנוסף] צו דעם האָט ער געמוזט האָבן זיין כֹּחַ, איבערדעם האָט ער געזאָגט גַם אֲנִכִי.

קלב

המשך ישוב קושיא יב

ולא היה נוחא לרש"י לפרש בדרך הרמב"ן, דלשון 'גַם אֲנִכִי' פירושו גם אנכי כמוך לכן, כי בודאי לא רצה יעקב לדמות עצמו ללבן בשום ענין כלל, ולהוציא מפיו לשון כזה. אלא כוונתו היתה לדמות עצמו לבניו הקדושים, שיעשה גם הוא עמדם בהעמדת הכלל ישראל

איבערדעם איז רעכט.

[פאַר] רש"י איז נישט נִיחָא געווען צו זאָגן דעם פֶּשֶׁט [שכתב הרמב"ן] אין גַם אֲנִכִי, אַזוי ווי 'דו' טוסט. וואָרן וואו קומט דאָס [זה לזה], מַה לְתַבֵּן אֶת הַבְּרָסָה, חס ושלום ער האָט נישט געטון לא מִיָּנִיָּה וְלֹא מִקְצָתוֹ וואָס 'לְבָן' האָט געטון. ער האָט נישטאָמאָל געוואָלט אַרויסזאָגן מיטן מויל 'איך וועל טון אַזוינס אַזוי ווי דו טוסט'.

חס וְשָׁלוֹם, ס'איז פונקט דער היפוך געווען, מִמֶּשׁ שְׁנֵי הַפְּכִים. ער האָט אַנדערע השָׁגוֹת, אָן אַנדערן דַּעַת, אַנדערע עֲשִׁיּוֹת, ער האָט אַנדערש געטון. כָּל תְּנוּעָה וְתְנוּעָה פון יעקב אבינו איז געווען אַנדערש. ער האָט גאַרנישט געוואָלט זאָגן נישטאָמאָל בְּדֶרֶךְ מִשָּׁל "גַם אֲנִכִי" זאָל אַרויפגיין

אָזוי ווי 'דו', אָזוי ווי 'לָבָן' טוט. נײַטאַמאַל פאַר קײן מָשַׁל האָט ער עס געוואָלט זאָגן.
קלג

[ולכן] איז רש"י'ן נִיחָא געווען, בעסער צו זאָגן [פֿשט אַז] דער גַם אָנכִי גײט אַרױף אויף די הײליגע קינדער. [דהכונה שאמר] איך וויל אויך טון אָזוי ווי זיי, איך זאָל זיי מִסײַע זײן.

זיי ברויכן נאָך מיין הילף, כאָטשיג ווי [גרױס] זיי זענען, און ווי הײליג זיי זענען, ברויכן זיי 'מײן' הילף.

קלד
מוסר השכל היוצא מפסוק זה לדורות:

דער אָמת, דאָס איז אַ מָשַׁל נפֿלאַ. דאָס ברויך יעדער טאַטע וויסן :
[דאפילו] אַז דער בורָא פֿל עוֹלָמִים העלפט אים, ער האָט גוטע קינדער, וואָס זענען דערצױגן ביי אידישקײט, און זיי האָבן חֲשָׁקוֹת לְתוֹרָה וּלְיִרְאָה, ברויך 'ער' אויך נאָך זיך פירן ווי מ'ברויך.

עפעס ברויך 'ער' אויך נאָך צוטון, [ויעשה חשבון בנפשו] מְתִי אַעֲשֶׂה 'גַם אָנכִי' לְבִיתִי. [בנוסף] צו די קינדער, ברויך 'ער' אויך עפעס העלפן.

קלז
אַז זיי זענען אַז דער טאַטע [דינט דעם אײבירשטן].
אַז מ'וועט קענען [שפעטער] זאָגן : 'דער טאַטע' איז געווען אַן עוֹבֵד הַשֵּׁם.
ער האָט זיך צוגעכאַפּט [צו תורה ומצות] ווען ער האָט [נאָר] געקענט.
ער איז נישט געווען אָזוי פֿסָדֵר [פאַרנומען] מיט דער 'אַרבעט'.

קלז
[ועל זה רומז דברי הכתוב, במה שאמר יעקב] אַתָּה יִדְעָתָּ אֵת אֲשֶׁר 'עֲבַדְתִּיךָ', [שטרודין בעבודה כל כך] אַז מ'פֿאַרגעסט זיך אײנגאַנצן [מעבודת ה'].

מ'פֿאַרגעסט גאָר, אַז מ'דאַרף דבוק זײן אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה.

קלז
מ'דאַרף זיך באַרעכענען [ליתן] דײַן וַחֲשׁוֹבֵן פֿאַרן בורא כל עוֹלָמִים מְתִי אַעֲשֶׂה גַם אָנכִי לְבִיתִי ! בָּזָה וּבָבָא !

די קינדער, אפילו ווי גוט זיי זענען, ווי פיין, [אַבער] אַז זיי קוקן דאָס צי פונעם טאַטן, אַזאַ 'ווערטשאַפט', דאָס שאָדט צו זיי אויכעט¹⁰.

¹⁰ וועיין בדברי יואל אמור (עמוד רמא): הנה האב זוכה לבניו בעבודת ה', דבאם האב מתנהג בדרכי התורה והיראה, ממנו יראו בניו וכן יעשו כמעשהו, לשמור דרך ה', ותמיד תהיה יראתו על פניהם לבלתי יחטאון. אי לזאת, גדולה האחריות המוטלת על האדם להתנהג בדרך התורה והיראה בכל תהלוכותיו ועניניו, דאם ח"ו לא ילך בדרך טובה, מלבד מה שמקלקל לעצמו, עוד זאת לו כי גם נפש בניו הוא חובל, כי בראות ילדיו מעשה ידי אביהם ילכו באורחותיו, ותוצאותיו מי ישרור. - והנה שרמו הכתוב אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרַת אֱלֹהִים (אמור כא, א), דאמירה ראשונה להזהירם על קיום המצות שנצטוו, והדר כתיב וְאֶמְרַת אֱלֹהִים וכמו שפירש"י להזהיר גדולים על הקטנים וכו', דמלבד מה שהם מחוייבים בקיום המצות מצד עצמם, רובצת עליהם אחריות גדולה לשמור מצות ה' בגלל בניהם אשר ילכו בעקבות אביהם לעשות כמעשהו. והנה שפירש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים וכו', פירוש להזהיר ולזרז את הגדולים בקיום המצות "על הקטנים", היינו בעבור הקטנים.

וז"ל רבינו בפתיחה לאברכים חוה"מ סוכות תשכ"ח (לשון קדשו רו, אות ל-ב): און דער עיקר הדבר, מ'דאַרף מַעֲמִיד זײַן דורות ויראים ושלמים, דאָס איז דער תכלית פון דעם. [ולכן] האָט די תורה דאָס עקסטער געזאָגט [למען ידעו 'דורותיכם'. דמה שאמר כי כפלות הושבתי וגו'] דעם איז די טעמים וואָס דו וועסט אינזין האָבן אלדינגס [בעת קיום המצות]. נאָר [מלבד זה הוא] אַ טובה [פאר די דורות], שטעלט ער אַנידער אַ יסוד לַמַּעַן יָדְעוּ 'דורותיכם', די 'דורות' זאָלן וויסן, ס'זאָל בלייבן דורות, און אידישקײט זאָל זיך 'צײַען' [ווייטער]. ○ נו אָזוי, אַז

דאָס 'געדענקט' מען ! דאָס ווערט 'נחֶקֶק' אויף קינד'ס קינדער !

קלח

[און] אינו דומה, אז מ'זעט אָבער אז 'דער טאַטע' העלפט צי, און טוט אויך עפעס.

דער טאַטע זאָגט אויכעט: מְתִי אַעֲשֶׂה גַם אָנְכִי לְבִיתִי.
טאַקע דער עיקר איז מ'זאָל מַעֲמִיד זיין דורות, דער עיקר איז די קינדער, אָבער אינגאַנצן זיך פאַרלאָזן אויף דעם, דאַרף מען אויך נישט.
דאַרף מען וויסן [לומר כל אחד] מְתִי אַעֲשֶׂה גַם אָנְכִי לְבִיתִי !
נישט נאָר די קינדער אליין, [נאָר] 'איך אליין' ברויך אויך עפעס טון 'לְבִיתִי'.
אויף [צו האָבן] אַ בֵּית נֶאֱמָר, עפעס ברויך 'איך אויך' צוהעלפן.

קלט

דאָס איז אויף 'דער' בחינה [שלנו, בהנוגע לעניינינו לדורות].
נאָר יעקב אבינו האָט דאָס געזאָגט אויף אַן 'אַנדערע' בחינה.
אָבער ס'איז אַלץ די זעלבע זאך.

קמ

ער האָט דאָ גע'טענה'ט מְתִי אַעֲשֶׂה גַם אָנְכִי לְבִיתִי.
איך ברויך נאָך עפעס 'צוטון' צו דעם [אז] ס'זאָל זיך ציען דורות פון אידן, און ס'זאָל זיין אַ כְּבוֹד שְׁמַיִם, [שיתגדלו בנים נאמנים] לַה' וּלְתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה.
האָט ער געזאָגט, דאָס איז געווען זיין טענה.
און אויף זיין טענה האָט ער זיך פּוֹתֵר געווען מיט דער עֲשִׂיָּה [פון אַם תַּעֲשֶׂה לִי הַדָּבָר הַזֶּה], מיט דעם וואָס ער האָט געזאָגט הִסֵּר מִשֵּׁם כָּל שֶׂה נִקְוֶה וְטָלוּא בְּעֵזִים, מיט דעם האָט ער דאָס פּוֹתֵר געוועזן דאָס אלעס.

רה

ברכת הקודש

דער באַשעפער זאָל העלפן:

ער זאָל דערלייכטן און דערפרייען אידישע הערצער.
ער זאָל דערלייכטן אידישע אויגן, מ'זאָל מיר זען דעם אָמֶת.
מ'זאָל מיר דְּבוּק זיין אין די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, און אין דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, [אויך דערווייל] ביז ביאת הַמָּשִׁיחַ.
און בְּקֶרֶב זאָל מיר זוכה זיין צו ביאת מְשִׁיחַ צִדְקִנּוּ.
מ'זאָל מיר זוכה זיין אינאיינעם אַקעגן צו גיין [מְשִׁיחַ צִדְקִנּוּ, בְּהַתְרוֹמְמוֹת קֶרֶן הַתּוֹרָה וַיִּשְׂרָאֵל, וּבְהַתְּגַלּוֹת כְּבוֹד שְׁמַיִם עָלֵינוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן].

ס'הייבט זיך אָן, די קינדער הייבן אָן זיך צו געוויינען, זיי 'ווערן געוואָר' אז דער טאַטע ווען ער האָט חתונה געהאַט [און] ער איז געגאַנגען אין דזשאב, האָט ער גאָר פאַרגעסן גאָר [פון תורה], מ'זעט נישט קיין 'איידלקייט' [אויף אים], מ'זעט נישט גאַרנישט, מ'פאַרגעסט זיך גאָר [אז] מ'זאָל זאָגן אַמאַל אַ אידיש וואָרט, און וויאזוי ער זאָל מִשִּׁים אַל הַלֵּב זיין [שלא להתגסס], ער פאַרגעסט [אז] ס'איז דאָ אַ תּוֹרָה אויף דער וועלט, און [אז] מ'דאַרף זיך קובע עתים לתורה זיין. [אם כן איפוא, איזה השפעה יש לצפות עוד מזה לבניו ולבני בניו].

